

ЛІТОПИС

ЧЕРВОНОЇ КАЛУЖИ

1938

„Літопис Червоної Калини“.

Умови передплати:

Річна передплата вносить	зол.	13.—
Піврічна передплата вносить	„	7.—
Чвертьрічна „ „	„	3.50
Ціна поодинокого числа	„	1.20
Для членів „Червоної Калини“ чвертьрічно	„	3.—
П. Т. Передплатники з Чехословаччини платять таку саму передплату, з інших країв річно	зол.	14.50

Точні П. Т. Передплатники отримують в 1938 р. безплатний додаток в долучених до кожного числа аркушах цінної праці проф. Володимира Січинського „Чужинці про Україну“.

Передплату просимо слати виключно чеками **Пром. Банку** ч. конта 506.778.

Адреса Редакції і Адміністрації: „ЛІТОПИС ЧЕРВОНОЇ КАЛИНИ“,
Львів, вул. Зіморовича 12. почт. скр. ч. 43.

ПАМ'ЯТІ ВОЖДА УГА.

З ініціативи і заходами Ділового Комітету Похоронів Генерала Мирона Тарнавського появилася у Видавництві „Червона Калина“ Пропагандна Книга-Альбом „ПАМ'ЯТІ ВОЖДА УГА“.

В I. частині Альбому колишні адютанти та товариші зброї В. Старосольський, Л. Лепкий, Р. Купчинський та Др. Лаліїв описали повне трудів на службі Батьківщині життя Генерала, а ред. І. Дурбак описав докладно перебіг його величавих Похоронів.

В I. частині Альбому поміщені світлини з воєнних та післявоєнних часів життя Генерала, а в II. частині на 30 сторінках світлини з останньої дороги Локійного Генерала.

Альбом виданий старанно на добірному папері стане цінною пам'яткою для б. підкомандних Локійного Генерала та для цілого українського громадянства.

Ціна примірника зол. 5., з пересилкою зол. 5.50., для членів „Червоної Калини“ зол. 4., з пересилкою зол. 4.50.

ЛІТОПИС

ЧЕРВОНОЇ КАЛИНИ

ІЛЮСТРОВАНІЙ ЖУРНАЛ ІСТОРІЇ ТА ПОБУТУ

Х. Річник

ЧИСЛО 11.

ЛИСТОПАД

1938

Тяжка батарея сот. Гриця Сенечка в бою під Хировом. х сот. Гриць Сенечко,
1. чет. Альфред Козак.

В е р ш н и к

(Казка)

На грифі вершник в даль погнав
Крізь досвітній туман —
І ліс в просонні застогнав,
Зідхнув глибоко лан...

Прокинулись із сну гаї,
Заграв у сурми бір,
Дрогнули в блискавках плаї
І в звори збігли з гір.

Ударили вогні з копит,
І брязли стремена,
І покотилась від рокит
Вертепами луна...

Зірвалася й побігла в даль
До дубів на горі,
Стрясла з корон старих опаль,
Що в загравах горів.

— Що сталося там? — стривоживсь ліс —
Чому не спить луна?
— Гей, вістку чудну хтось приніс,
Що йде до нас весна!...

— Ха-ха!... Весна?!... Хто будить знов?...
Зима ж ще не пройшла! —
Та диво, лісом шум пішов,
І пісня загула...

Прокинулись ясені враз
І клени й явори:
— Гей, чуєте? Хтось кличе нас
Крізь нетри й чагари!...

Заграли сосни у зурну
І верби в телінки —
І з мертвого устали сну
І трави і квітки.

Береза рукави до брів
Шовкових підняла:
— Чи бачите, уже з ланів
Підноситься імла!...

— Чи бачите, що ген, зза рік
Там сонце устає,
Що розстелився злотий тік
І промінь ясний бе?!...

— Погляньте: в пилі золотім
Таємний вершник мчить
На грифі, і над полем грім
Весняний гуркотить!...

— Весна, весна! — ударив ліс
В трембіти і дзвінки —
На крилах вітер вість поніс
З верхів на долинки...

— Ха-ха!... Дурні, яка весна?! —
Злягла хмарюка зла —
І хуртовина навісна
Снігами замела...

Дихну́в мороз і ліс весь лід
В окови взяв міцні —
За вершником таємним слід
Пропа́в у даліні...

— Ха-ха!... Весна?... Хто каже знов? —
Сміялась хмара зла —
Та — диво! В лісі шум вже йшов
І пісня вже гула!

Про вершника, що сонце ніс,
Чарівні йшли казки —
І в світлу весну вірив ліс
І трави і квітки.

І не боявся вже оков, —
Пестив у кригах сні:
Що з сонцем вершник прийде знов
У полумях весни!...

Дипломатична діяльність З. У. Н. Р. (1918—1923)

Написав: *Д-р Кость Левицький.*

Отся діяльність* починається з 1. XI. 1918, то є з днем проголошення Західно-Української Народної Республіки у Львові і в краю. Тогож дня влада З. У. Н. Р. у Львові, повідомляючи про обняття Львова українцями **нотифікувала** цей акт передусім урядові Української Держави в **Київі**.

Відтак Львівська делегація Української Національної Ради в дні 9. листопада 1918. р. покликала до життя перший уряд З. У. Н. Р. т. зв. **Державний Секретаріат** під проводом **дра Костя Левицького**. В його склад увійшов також **др. Василь Панейко**, як державний **секретар для закордонних справ**, що на доручення державного секретаріату і Національної Ради у Львові іменем З. У. Н. Р. виїхав до Парижа на Мирову Конференцію, **щоби добиватися визнання державної незалежності З. У. Н. Р. у побідних держав**, що скликали були цю мирову конференцію, зокрема у членів Найвищої Ради, з огляду на те, то Польща пішла війною проти західно-української держави.

Цей акт міжнародної політики відбувся вже по львівському періоді нашого державного секретаріату, бо **др. Василь Панейко** мав вперіод порозумітися з делегацією Великої України, **щоби узгодити нашу діяльність в Парижі**.

Дальшим міжнародним актом була **протестаційна нота** з листопада 1918. р. проти окупації української Буковини румунським військом.

Під неприязність **дра Василя Панейка** в краю заступав закордонні справи — від місяця грудня 1918. р. **др. Сидір Голубович**, що станув опісля, з початком 1919. р. на чолі другого Державного Секретаріату З. У. Н. Р. в Станиславові.

Отсе були почини нашої дипломатичної діяльності.

Дня 12. лютого 1919. р. переняв кермування Державного Секретаріату закордонних справ в Станиславові **др. Степан Витвицький** в характері першого шефа секції. В половині березня 1919. р. обняв провід у цьому секретаріаті **др. Михайло Лозинський** в характері товариша держ. секретаря закордонних справ.

З початком травня 1919. р., по його виїзді до Парижа на Мирову Конференцію, управляв цим секретаріатом знова **др. Степан Витвицький**, та від 9. червня 1919. р. року став він уповажненим закордонних справ при Уряді З. У. Н. Р.

Відтак, від листопада 1919. р., то є від часу виїзду Диктатора З. У. Н. Р. **дра Евгена Петрушевича** з Камінця Подільського до Відня, Лондону і Парижа, справами тогож уряду кермував сам диктатор і провадив їх до серпня 1920. року.

При зложенні нового уряду З. У. Н. Р. на еміграції, у Відні в серпні 1920. року на становище уповажного уряду закордонних справ покли-

кано наново **дра Степана Витвицького**, а від січня 1921. р. **дра Костя Левицького**, який остав на тим становищі аж до вирішення Конференції Амбасадорів, то є до 14. березня 1923. року.

Цій централі за весь дальший час підлягали отсі посольства, представництва, місії та делегації З. У. Н. Р.:

1. Делегація З. У. Н. Р. на Мирову Конференцію в Парижі. Її члени спочатку входили в склад спільної делегації У. Н. Р., а голова делегації З. У. Н. Р. **др. Василь Панейко** був заразом місто головою спільної делегації У. Н. Р. аж до листопада 1919. р. Членами делегації З. У. Н. Р. в Парижі були: **др. Михайло Лозинський**, **др. Степан Томашівський** і **отаман Ерле**. Від р. 1921 аж до 1923. р. головою делегації З. У. Н. Р. в Парижі був **др. Степан Витвицький**.

2. Представництво З. У. Н. Р. в Лондоні: Кождочасний голова делегації З. У. Н. Р. в Парижі сповняв також обовязки дипломатичного представника у Лондоні.

3. Посольство З. У. Н. Р. у Відні. Від проголошення З. У. Н. Р. становище посла у Відні займав: **Микола Василько**, а від червня 1920. р. до 1923: **Володимир Сінгалевич**.

4. Представництво З. У. Н. Р. в Берліні: Представником був **Микола Василько**, управляв його заступник **др. Роман Смаль-Стоцький**. Від червня 1920. р. став ним: **др. Евген Левицький**, а опісля в 1921. р. **інж. отам. Ярослав Біберович**.

5. Представником З. У. Н. Р. в Будапешті був до 1921. року **інж. отам. Ярослав Біберович**, а опісля це представництво зліквідовано.

6. Представником З. У. Н. Р. в Київі від проголошення З. У. Н. Р. аж до злуки її з У. Н. Р. був **проф. Гриць Микетей**.

7. Представником З. У. Н. Р. в Празі був **проф. др. Степан Смаль-Стоцький**, а відтак в 1920. р. **др. Евген Левицький**.

8. Місія З. У. Н. Р. в Білгороді від 1. IX. 1919 до травня 1920. р. Голова **проф. Гриць Микетей**; відтак цю місію звинено.

9. Місія З. У. Н. Р. в Римі. Голова **проф. др. Олександр Колесса** в 1921. р.; по його уступленні управляли нею: **Волод. Бандрівський** і **др. Інсагато**.

10. Представником З. У. Н. Р. в Зєдинених Державах Півн. Америки був **др. Льонгін Цегельський** від 1920. р., а опісля від 1922. р. **др. Лука Мишуга**.

11. Представництво З. У. Н. Р. в Канаді. Управляв ним від 1922. р. **др. Осип Назарук** при допомозі **проф. Івана Боберського**.

12. Представником З. У. Н. Р. в Бразилії був **проф. Петро Карманський**.

13. Делегація З. У. Н. Р. на Мирову Конференцію в Ризі 1920. р. **др. Кость Левицький** — голова; **Ернст Брайтер** і **др. Осип Назарук** — члени; **др. Лука Мишуга** і **о. Йосафат Жан** — секретарі.

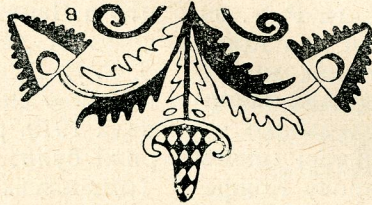
* Ця стаття з технічних причин не увійшла до Календаря-Альманаха „Ч. К.“ на 1939 р.

14. Делегація З. У. Н. Р. до Союзу Народів в Женеві. В 1920. році проводив делегації през. **др. Євген Петрушевич**, в рр. 1921—1922 **др. Кость Левицький**. Членами делегації були: **др. Степан Витвицький, Антін Петрушевич і о. Йосафат Жан**.

15. Делегація З. У. Н. Р. на Міжнародню Конференцію в Генуї в 1922. р. **др. Кость Левицький**, голова; **др. Степан Витвицький і Ернст Брайтер** — члени; **о. Йосафат Жан і Володимир Бандрівський** — секретарі; **проф. др. Степан Рудницький** експерт; **Володимир Степанківський** — пресовий

референт. Приявним був також президент др. Євген Петрушевич.

Ціллю дипломатичної акції уряду З. У. Н. Р. для закордонних справ на міжнародній арені було змагання: добути визнання державної незалежності З. У. Н. Р. Завданням представництв в Америці, Канаді і Бразилії, крім цього, було ще й зорганізувати нашу тамошню еміграцію для матеріальної піддержки уряду З. У. Н. Р. на ведення ним дипломатичної акції і пресової пропаганди закордоном, та на підмоги краєві.

Рецензії і замітки

Памяті вождя У. Г. А.

Перед нами книга великого формату у чорних палітурках, з написом у золотім і червонім колірі: **Памяті Вождя У. Г. А.** Під написом рисунок булави схрещується з китицею червоної калини. Повага і смуток віють від цієї книжки. І не диво. Це нерукотворний пам'ятник, здвигнений над свіжою ще могилою Незабутнього Вождя Української Галицької Армії, Генерала Мирона Тарнавського. Пам'ятник любові і пошани до Нього, пам'ятник спогадів про Нього близьких Йому людей, старшин **У. Г. А.**, пам'ятник прощальних слів у Останню Дорогу, а на цих словах брешуть ще стрілецькі, необачні сльози.

На зміст книжки, виданої В-вом „Червона Калина“ з ініціативи Ділового Комітету Похоронів Генерала, складаються такі статті-спомини:

1. Колишнього ад'ютанта Покійного Генерала при **У. С. С.** д-ра Володимира Старосольського п. з. „*Rebus in arduis*“;

2. Льва Лепкого „Вояк холодної крові і гарячого серця“;

3. Ад'ютанта Покійного Генерала з останніх часів **У. Г. А.** і з табору полонених у Тухолі Романа Купчинського „Як поникли прапори“;

4. Ад'ютанта Покійного Генерала як Вождя **У. Г. А.** Дмитра Палієва „Останні хвилини Генерала“;

5. Репортаж ред. Івана Дурбака „Остання дорога Генерала“.

Велику частину книжки займають близько сто світлин з життя і з величавих похоронів Покійного Вождя. Книжка видана під артистичною орудою д-ра Івана Іванця, його роботи артистичний фронтіспіс і кінцівка.

Поволі перелистковуємо білі, тяжкі листки кредового паперу. Довго вдивляємося у світлини, не можемо відірвати від них очей. З увагою і якоюсь побожністю читаємо чорні рядки спогадів про Помершого Вождя. Читаємо не очима — серцем. І серцем черпаємо з тих рядків, з життя і діл Покійного Генерала нову силу і нову віру. „*Rebus in arduis aequam servare mentem*“. (У труднім положенні памятай заховати рівновагу духа!) — любив говорити Покійний Вождь, а Його останніми словами був заповіт своїм колишнім воякам і цілій суспільності: Мусить скінчитися роздор! В останній хвилині Свого життя думка Його кружляла не довкруги себе, але довкруги справи, яка Його цілого поклонила.

Мусимо бути вдячні Діловому Комітетові та „Червоній Калині“, що брак Покійного Вождя між живими злагіднила нам бодай цею Його пропам'ятною книгою, в якій буде оживати Його велика Душа кожний раз, як очі і серце українського читача торкнуться її чорних, жалібних рядків.

В. Л.

Наймолодші учасники У.Г.А.

Написав: Володимир Сірко.

В „Літописі Черв. Калини“ мало є згадок про участь наймолодших у визвольних змаганнях, хоч пам'ять про них повинна остати на завжди між нами, хочби тому, що вони і віком і фізично не дорівнювали своїм співтоваришам долі і не-долі, а ще більше тому, що свій обов'язок спов-няли зовсім добровільно як несповнолітні, необ-ов'язані до служби військової. Вони перші станули в ряди борців в пам'ятних днях листопаду 1918 р. і останні вийшли із тих рядів неважаючи на свій молодечий вік.

Це гімназійна молодь — середнешкільніки тих міст, де між молоддю існував „Пласт“. Вони хіба самотні стрічали 1. листопад підготова-ними, і перші взяли у свої ще напів дитячі руки кріс і своєю бадьорою поставою та витривалістю були приміром для тих, що сповняли свій обов'язок супроти відродженої Батьківщини, покли-кані до нього своїм віком і дозрілістю.

Розбрились по сотнях, полках, згубились в ма-сі вояцтва, для якого стали взором вояцьких че-снот українського вояка.

15—17-літні хлопці.

В деяких містах (там де діяв „Пласт“) зуміли вони вдержати свої окремі відділи при Гал. Ар-мії (і там власне їхня праця може найбільш була видатна) як найбільш певні частини Української Армії. Безперечно що найбільш заслуги в тому дав „Пласт“, організація української середньо-шкільної молоді, яка зуміла виплекати в моло-дих серцях духа лицарськості ще заздалегідь перед 1. листопада.

Організація „Пласт“ була дуже поширена по містах Гал. Землі ще на кілька років перед сві-товою війною. Пластунські ідеї глибоко вкори-нювалися в молоді душі, вирізблюючи в них гли-боке незатерте п'ятно любови Батьківщини.

Учні української гімназії-пластуни при охороні За-лізничного Двірця в Стрию в грудні 1918 року.

Стоять від ліва: 1. Ярослав Дубицький; 2. Доманик; 3. Ортинський; 4. Вацівський; 5. (в заді) Пиндзин; 6. Володимир Татомир, 7. (в заді) Льонгин Лотоцький; 8. Ярема Весоловський; 9. (в заді) Петрушевич; 10. Новицький; 11. (малий) Лисович; 12. (в заді) Ми-китка Остап; 13. Орихівський; 14. Сташків; 15. Ільків; 16. Антонів, сидить (в боці) Микола Бігун. Лежать: зліва 18. Луцик; 19. (зправа) Едвард Козак.

Учень VI-ої класи гімн.-пластун
Володимир Татомир.

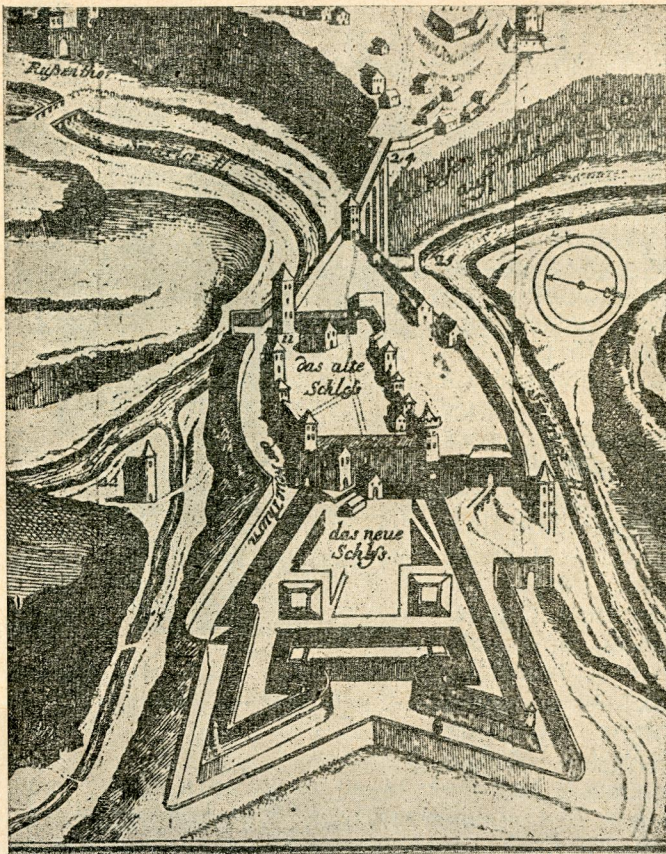
Хоч війна в ча-сти здержала життя Пласту у Стрию, то все та-ки воно і підчас війни проявля-лося передовсім від 1915 р., коли по московській інвазії почалася правильна наука по школах. Про-гулька, зелений ліс, комори Дов-буша, Маківка, нічна ватра, за-хоплення Стріле-цтвом, мрія най-тися в їхніх ря-дах — це зміст життя тодішніх пластунів. Майже кожний з нас обов'язково мусів мати збір-ку знімок У. С. С. (видання Союзу Визволення) та аль-манах У. С. С. і старий заржавілий багнет і навіть обрізан кріса. Передовсім цікавило і захоплю-вало нас життя У. С. С.-ів, про яке ми мали змогу довідуватися із уст учасників, своїх старших то-варишів та з численних видань. Такі були роки 1916, 1917 і початок 1918 р.

Перед 1. листопада ми вже знали, що щось буде (ніхто цього не казав виразно, але якось так ви-пливало із обставин, що можна було закупити потайки кріса від якогось австрійського вояка че-ха чи словака, а ми чули непереможну охоту взяти його на своє рамя). І на місяць чи два пе-ред 1. листопада ми вже мали малий арсенал зброї (дуже різнородний, але мали), а на тиж-день чи два перед 1. листопада ми вже присягали на вірність Українській Державі.

Ми творили перший кадр українського вояц-тва по українських містах і містечках в дні 1. XI., бо заки прибуло село, заки зібрали українців, бувших австрійських вояків, то ми перші зама-яли жовтоблакитними прапорами на установах повітових міст, ми перші падали з втоми на пер-ших стійках на службі свому народові, бо старші так були захоплені „зміною ладу“, що забули про нашу зміну. Так ми увійшли зорганізовано як „Пластовий Улад“ в кадри Української Армії, як перші з перших, і так на довго в ній як окре-мий відділ вдержалися, доки різні реорганізації не розбили нас по різних частинах.

Нагляд над нами і опіку мав наш незабутній директор тоді вже української гімназії (а за ав-стрійських часів „утраквістичної“), а разом повітовий комісар і сотник бл. п. Колодницький.

Та на фронт не вдалося нам піти, бо ж як 15—16 літні хлопці мусіли ми таки підчинитися волі батьків і прилюдній опінії загалу громадян-ства, мусіли ми по перших світлих тижнях вер-

Кам'янецький замок на гравюрі Кам'янця у виданні „Topographie“ 1650 р., гравера М. Меріан-а.
(З ілюстрації до книжки д-р В. Січинський „Чужинці про Україну“).

нути в мурі гімназії, але через те ані служби, ані однострою ми не кинули.

Тяжка телефонічна служба в Команді III. Корпусу і повіт. команді, в казармах, лягла на плечі юнаків „Пластового Уладу“, а попри те, наука в школі, якої також не можна було занедбати, бо до наших молодих амбіцій захоплених своєю державністю до живого добирався наш незабутній директор, вказуючи нові шляхи творчої праці на службі своїй державі. Як прийшла відома акція на Закарпатській Україні, то з проклямаціями туди, з нараженням власного життя, пішли пластуни і пораз перший запізналися із лютістю ворога (в тому випадку Мадярів), як передсмаком budouчого.

Але 19. травня треба було відступати, на схід. З пластунів не остав ані один дома, пішли всі в невідоме, з важкими наплечниками, що пригнали молоде, ще дитяче тіло до землі, пішли із плачем за батьками, за рідними хатами, але пішли. Не одному тяжив кріс, мазепинка залізла поза вуха і на ніс, але пішли, зносили всі невгоди відвороту як рядовики.

Вже в службі на полі вчилися тягнути дроти, більшість з нас потайки втікла з дому і більшість

родичів не знали і не знають досі, де поділися їхні сини.

Світло ворожих рефлекторів із трьох сторін освічувало відділ пластунів, що стояв заставою на заліщицькій дорозі як охорона III. Корпусу у ті пам'ятні дні, коли то противники через нас бачили себе (большевики, поляки і румуни), і в проломі брали участь як перші стежі до відбитих сіл, міст і були свідками свіжо усипаної могили по страшному вбивстві священників в Монастириськах, а потому відступали знову останні і в ладі, як досвідчені вояки.

За Збручем новий світ, нові люди, і для нас ще дітей страх невідомого, свідомість переживань великих днів і свідомість жорстокости тяжкого вояцького життя, новий запал боротьби з новим ворогом, а враз з побідами над большевиками свідомість вишости і надія побачити Київ. Ми розбрились по частинах, вже не як служба звязку, а як бойовики у фронтових частинах мріяли осяяний сонцем і побідами шлях до Києва. Цілим своїм еством ми співали нашу пластунську пісню: „Ми сонця ясного діти, вольного вітру брати“.

І вкінці — тиф, який скоріше дібрався до нас молодих, не скріплених ще віком, та більше виснажених походами і трудами военними. Тут вже хіба треба б було розкрити „гегенну“ терпіння і переживань кожного з нас зокрема. А скільки остало могил, на яких і досі у нашій уяві видніе пластовий прапорець „вовків“, „турів“, чи „чортів“ та напис „відав життя за Україну пластун...“. Кожен з нас був свідком, як танули ряди Гал. Армії, пережив союзни, більше як хтонебудь із старших захоплювався повстанчим рухом, а дехто в ньому і участь брав.

А потому табори.

Злучила нас потім знову шкільна лава, як учнів найвищої вже кляси гімназії, бо кожний по свому повороті уважав своїм найсвятішим обов'язком надробити втрачене, себто приватно вчитися і здати аж дві кляси, що нам в більшості вдалось, бо склад професорський ще був незміненний, а „утраквістичні відділи“ не знесені.

Та „дух війни“ остав вже в нас. Віджили пластові гутірки і полки, треба було молодшим передати те, чим жили ми.

Гурт дівчаків вийшов 1. листопада памятного року зі Стрия на пластову прогульку на широкі степи України і вернув вже у меншому складі за два роки, щоби знову засісти в шкільну лаву, а у вільному часі підховувати нових „вовченят, чортенят чи турів“.

Не наша вина, що погубилися наші друзі десь на широких ланах, бож наша прогулька була важка, повна жорстокости першої визвольної війни народу, що літами вчився тільки боятися і слухати, але це була прогулька варта ціни життя.

Летунство У. Г. А.

Написав: Іван Лемківський.

Завязок.

Перша думка про заснування галицького летунства УГА, повстала в організаторів перевороту 1 листопада 1918 року у Львові. Думку цю перевести в діло, організаторам так і не вдалося з причини дуже короткого часу до дня перевороту і факту, що Українців-летунів австрійської армії не було на території Сх. Галичини. Вони були ще у фронтових австрійських формаціях і до Галичини ще не вернулися.

Очі і надії організаторів перевороту звернулися на схід, до Києва. Вислано туди пор. Д. Кренжаловського в місії до Гетьмана Павла Скоропадського, з проською допомогти організації галицького летунства. Гетьман прирік Д. Кренжаловському поміч і ця виявилася в формі одної летунської сотні, котра під команду полк. Бориса Губера, перелетіла на приказ Гетьмана Павла Скоропадського з Одеси до Шатави біля Камянця Под. і звідті зголосилася в Начальній Команді УГА в Бережанах, через кур'єра. На одержаний приказ від Начальної Команди УГА, ця летунська сотня перелетіла зі всіма літаками і майном до Красного.

В перших днях грудня 1918 року, командант цієї летунської сотні, полк Борис Губер, явився в Начальній Команді УГА по прикази. З ним явилася його 6 летунів старшин, а це: полк. князь Кануков, сотник Євський, сотник Булатов, пор. Шеремецький і хор. Хазбулат-Кануков, всі придніпрянці, бувши російські старшини. З літаків цієї сотні, лише один зразку „Нюпорт” був новий, решта все старших російських зразків. Німецька армія, того часу окупує Україну, забрала для себе всі літаки новіших зразків, які лише відшукала на Україні.

З персоналу, крім старшин, було ще: 6 фахівців-підстаршин і 9 козаків — усі придніпрянці.

Для направи літаків улажено в Краснім летунську майстерню, яка з бігом часу була чудово засоблена в усі потрібні прилади для направи літаків. Майстерню організував пор. Слезак, конструктор австрійських гидропланів.

Одночасно, на приказ полк. Стефанова, тодішнього Начального Вождя УГА, зорганізовано збірні станиці в Бродях і Підволочисках, для летунського майна відбираного при розоружуванні від повертаючих з України австрійських і німецьких військ. З обох цих станиць весь летунський матеріал негайно відсилано до Тернополя, де все в будинку Промислової Школи сортувало. Цєю працею в Тернополі кермував пор. Томенко і дес. М. Захаріяш з 20 стрільцями, які творили завязок „Технічної Летунської Сотні”. Весь добрий летунський матеріал відсилали відтак до Красного.

Окремо в Золочеві при Окружній Команді основано „Збірну Станицю” для тих, що зголошувалися до летунства УГА. Їх після провірення також відсилали до Красного.

Одним з найстарших українців-летунів організаторів летунства УГА є сотн. Франко. Він приймає діяльну участь в організації бази летунства

в Краснім поруч своєї боевої летунської діяльності сейчас після свого повороту з італійського фронту.

Відтак з початком грудня переходить на нове становище референта летунства при Держ. Секр. Військових Справ в Станиславові, звідтам весною 1919 року виїхав до Сербії.

З летами сотника Франка є звязані правдиві легенди, які до сьогодні кружляють серед б. комбатантів галицького летунства. На жаль, в своїх споминах, помічених в „Літописі Червоної Калини” сотник Франко не споминає про них.

В Краснім находилася „Летунська Сотня”. Як сотня була вона до січня 1919. року, коли розрозлася до летунського полку. Стан сотні побільшувалася майже щоденно — в половині грудня 1918 року, числив фахового летунського персоналу: 14 старшин і 140 підстаршин та стрільців.

Майстерні, ведені пор. Слезак працювали невпинно. З довезених 2—4 літаків, змонтовувано один літак зовсім пригожий до летів.

В половині грудня 1918. року, сотня числила літаків: 4 розвідчі і 3 боеві — пригожі до боевої служби. Розвідчі були 2 типів: „Альбатрос 27” і „Бранденбург 64”. Боеві „Нюпорт 21 і 27”. В недовгій часі прибули ще літаки зразків: „D. F. W.” і „L. V. G.” вкінці ще і „Фокер”.

Окремо сконструував пор. Слезак ще літаки, для вишколу летунів, з подвійною кермою — одна для інструктора, друга для ученика. Все це з розмонтованих, старих літаків, в більшості вже висорттованих від боевої служби. Доказом цього служать такі факти: Ні один літак не мав радіоапарату. Скоростріли були лише по одному на літаку і то лише на розвідчих — але вже прикріплені до кругооборотної рами. Боеві літаки мали скоростріли вмонтовані на переді літака, для стрільби просто вперед.

Найріжнومانітнішим був запас летунських бомб — тут були бомби зразків усяких систем, всіх армій, які брали участь у великій війні.

Назагал технічне вивінування всіх літаків було дуже вбоге. Доповнення його було завданням дуже тяжким і майже неможливим з огляду на сумний факт, що не було звідки брати. В Сх. Галичині не було летунських польових частин — котрі одинокі мали найновіше вивінування. Австрійські і німецькі війська на Україні мали летунських формацій дуже мало і то вивіновані старшим майном, бо новіше було на боевих фронтах цих армій — отже далеко від Галичини. При розпаді австрійської армії на італійським і балканським фронтах, а німецької на західнім, усі склади дуже скоро дісталися в руки побідних армій і не всі летуни встигли втекти від полону.

До такого стану летунського майна прилучувався ще і брак відповідно улаженого летовища. Летовище в Краснім було дуже примітивне — не мало навіть метеорологічної обсерваційної станції, ні власної радіостанції. Літак, який відлетів, був вповні відрізаний від своєї бази в Краснім.

Що літаки не мали ні компасів, ні приладу для скидання бомб, ні фотоапаратів, що боеві літаки не мали опанцирення — це очевидне.

Однаковож ця „Летунська Сотня“ в Краснім сповняла свої завдання — чесно і в далеко вищій мірі, як це можна було від неї очікувати.

Організаційний розвій.

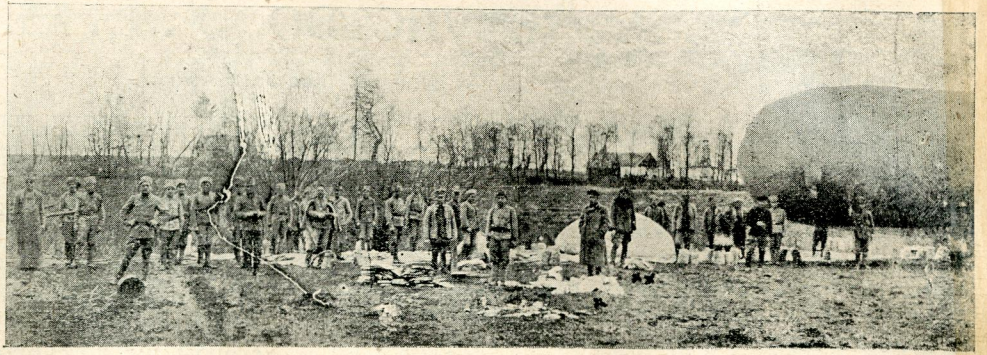
Команда Летунської Сотні енергійно взялася за організаційну працю. Першу увагу звернено на вишкіл фахових сил. Найперше основано в Краснім школу летунів і зорців, а відтак ряд ріжного роду спеціальних курсів.

Вишколено на швидку руку кількох старшин і підстаршин на взірцевих летунів — але школа найшла свій трагічний кінець дня 5. лютого 1919. року, коли в часі викладу про механізм і ділання летунських бомб вибухла, через неосторожність викладаючого полк. Губера, бомба в його руках. Наслідки були жахливі: Дах і стіни бараку, в яким відбувалися виклади, вилетіли на парусот метрів вгору і на боки. Зі всіх присутних летунів лише трьох було тяжко ранених — решта розірвані! Згинув сам полк. Б. Губер. пор. Василь Томенко, пор. Лупул, пор. Гумецький Орест, хор. Хазбулат Кануков, хор. Михайло Нестор, хор. Олекса Басон і хор. Швець, — весь цвіт летунства УГА.

Школу вже не відновлено — бо нащастя наспів в коротці з Відня транспорт більшої скількості фахівців.

В тім часі, перша половина лютого 1919. року, в ганґарах Летунської Сотні в Краснім було около 80 літаків, з чого третина вповні пригожа до боєвих і розвідчих летів. Одначе команда сотні не вгавала в дальших організаційних заходах.

Значно збільшений персональний і матеріальний склад „Летунської Сотні“ в Краснім, перейшов межі організації летунської сотні нормального складу. Рішено організацію летунства УГА зробити більше гнучкою і приспособити до пекучих потреб фронту і самої УГА.

Воздухоплавний відділ підполк. Козакова при III. У. Г. Корпусі в Рогізні коло Самбора 14. IV. 1919 р. — Виріб водня. х підполк. Козаков, хх чет арт. Мирослав Колтунюк.

Все летунство переформовано в „Перший Летунський Полк УГА“ — командантом полку зістав наступник полк. Б. Губера, полк. князь Кануков.

„Перший Летунський Полк УГА“.

Цю частину, зовсім окрему від всіх інших частин УГА, так під оглядом приділу, боевої праці, адміністрації і т. д. розпочали формувати в другій половині лютого 1919. року. Початковий, визначений плян, обіймав задуманих 4—5 польових летунських сотень, по одній для кожного корпусу УГА. Спершу сформовано відразу 2 летунські польові сотні, одну запасову і Кіш в Краснім.

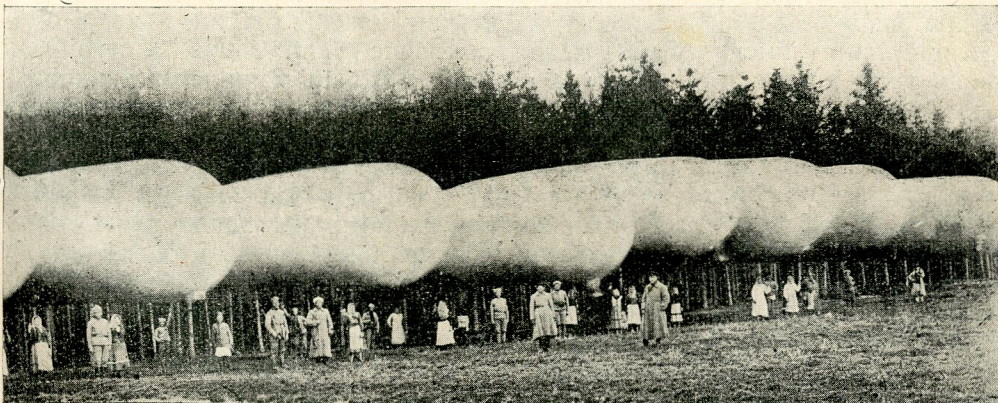
„Перша Летунська Сотня“ цього полку, під командою поручника-летуна Хруща, залишила Красне і виїхала до села Дуліби під Стриєм, в розпорядження команди III-го корпусу УГА.

„Друга Летунська Сотня“, під командою полк. кн. Канукова, залишилася в Краснім. Полк. кн. Кануков був одночасно ще і полковим командантом і як такий був підчинений впрост Начальній Команді УГА.

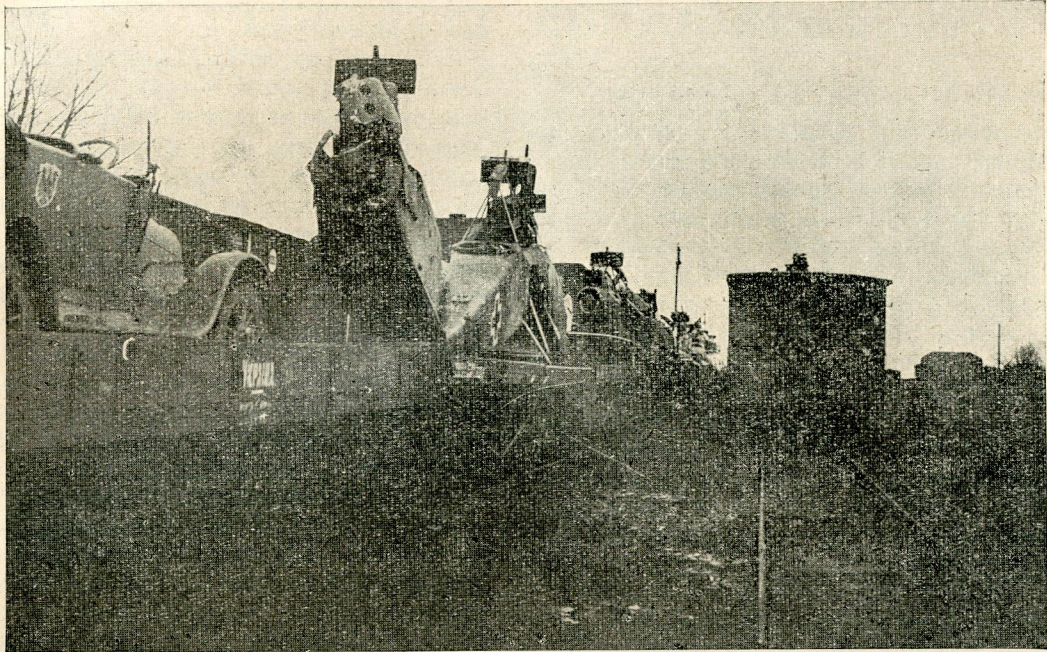
Окремими формаціями були: „Летунський Вишкіл“, який утворили нате, щоби відтяжити старшин-летунів із сотень від праці вишколу нових летунів.

„Летунська База“ у Краснім — була головною і одинокою базою для матеріального поповнення літаків і їх направою. Перша сотня мала у Дулібах ще свою польову майстерню, але всі більші наприви перевезли лише в Краснім.

Команда летунського полку розвивала свою діяльність дуже енергійно, особливо в вишуванні летунського майна на Наддніпрянщині. В Києві в часі евакуації України німецькі війська залишили свій великий летунський парк. Все це опинилося в Краснім. Незабаром, зовсім випадково, віднайдено коло Проскурова величезний летунський парк,

Воздухоплавний відділ підполк. Козакова при III. У. Г. Корпусі в Рогізні коло Самбора 16. IV. 1919 р. — Перед наповненням головного бальйону.

ЛЕТУНСЬКИЙ ПАРК У. Г. А.
Перед відворотом на рейках у Краснім.

понад 100 штук літаків, найновіших зразків з 1917 року.

Команда летунського полку вислала своїх летунів до Проскурова, котрі пригідний матеріал висортували, навантажили до вагонів і привезли до Красного. В тім часі згинув один з найкращих летунів, а це місто-старшина-летун Кавута, який піднісся на ним самим вибраним літаку та недалеко Проскурова впав і згинув.

Придніпрянський „Летунський Інспекторат” щедро спомагав „Летунський Полк УГА”. Багато старшин цього інспекторату, а наприкінці і сам інспекторат, опинилися в Краснім. Прибув туди і „Київський Авіо-Дивізіон” в складі: штаб дивізіону, 3 літаки, полева майстерня і 30 вагонів майна.

Наддніпрянці-старшини, що прибували до Красного, були висококваліфікованими фахівцями всяких летунських спеціальностей. Були між ними летуни боевики і зорці, бомбометчики, фотографісти, конструктори і т. д. Всіх їх дуже радо приймали до полку в Краснім.

Ця доба вчасної весни 1919. року є найкращим періодом розвою летунства УГА — і найбільшим організаційним розмахом.

На коротко перед першим відворотом зорганізовано „Летунський Кіш” у Краснім. „Летунський Вишкіл” наладнав у Краснім дві школи, а це одну для зорців, а другу для вишколу обслуги літаків. Ще окремо вишколювано — в окремих курсах — летунів так боєвих як і розвідчих.

Приближення большевицького фронту зі сходу до Збруча викликало потребу частої та зміцненої розвідки в напрямі большевицьких військ. Спершу цю працю виконувала друга летунська сотня з Красного. Однак ця сотня була неімовірно перетяжена боєвими і розвідчими летами на

фронті I-го і II-го корпусів УГА, бо перша летунська сотня обслуговувала лише III-ий корпус УГА. З цієї причини засновано „Третю Летунську Полєву Сотню”, котрій присвячено дуже велику увагу, мабуть через факт, що вже заходила можливість перехсду УГА через Збруч. На цю тему вже йшли розважування в Начальній Команді УГА, бо було відоме, що з Франції ідуть дивізії ген. Галлера.

„Третя Летунська Сотня” в силі 5 літаків відійшла з Красного до Тернополя.

Цей період був кульмінаційним в розвою летунства УГА. На цю добу припадає найінтензивніша праця галицького летунства.

„Путобальонна Сотня”.

В березні 1919. року прибув з Наддніпрянщини повний матеріал для „Путобальонної Сотні”. Привезено 2 привязні бальони зі всім потрібним для них матеріалом.

Була це летунська частина, організована зовсім окремо від „Летунського Полку УГА” — з котрим організаційно не мала ніякого звязку. Приказом Начальної Команди УГА розділено цю сотню на дві частини по одному бальонові, кожна чету приділено до іншого корпусу — а це до II-го і III-го корпусу УГА.

Обі чети розпочали свою працю негайно після приділення до обох бальонів персоналу і скорострільів для оборони цих бальонів. Працювала ця сотня до кінця квітня 1919. року, коли її стягнули до запілля для направи ушкоджених бальонів і вишколу нового персоналу. В травні рухнув фронт, настала манєврова війна, в часі котрої привязні бальони не могли мати жадного примінення і ця сотня позістала в резерві при команді II-го корпусу УГА.

В часі відвороту УГА, цю сотню розв'язано, а бальони і весь матеріял пропав.

Діяльність летунства УГА в Галичині.

Діяльність летунства обіймала всі ділянки цієї служби. Спершу сповняла лише розвідчу і обсерваційну працю на цілім тодішнім фронті УГА, що вимагало всіх сил і повного фізичного і психічного напруження. Праця йшла від січня 1919. року щодня, головно над Львовом і залізничними шляхами Львів—Перемишль і Львів—Рава Руська, де приходило до дуже частих сутичок з другою стороною.

До більшого бою прийшло в квітні 1919. р. на залізничім шляху Львів—Перемишль, коли два літаки УГА летіли на захід. Перший віз бомби і перевірював терен вздовж залізничного шляху. Цим літаком кермував тоді ще четар, Шепарович, зорцем був булавний Кліщ. Другим літаком кермував поручник Рудольфер і він творив охорону першого літака.

З появою цих двох літаків над Львовом піднялося кілька польських літаків, котрі негайно заатакували галицькі літаки. Пор. Рудольфер з місця став до оборони першого літака, щоби цей зміг відлетіти з місця бою. Вив'язався воздушний бій, в часі котрого скоростріл пор. Рудольфера, поцілений кількома кулями, перестав стріляти. Пор. Рудольфер, вже зовсім безборонний і до бою неспосібний, мусів з місця бою усунутися. Він спустився через хмари майже аж над самі дахи Львова, чим скрився перед переслідуванням і щасливо вернувся до своєї бази в Краснім. Також і бомбометному літакові вдалося щасливо вернути до бази.

До менших і більших повітряних сутичок доходило часто — тимбільше, що літаки УГА залітали на 700—800 км вглуб запілля противника. В тім часі літаки не досягали такої скорости лету, як сьогодні і віддаль 700—800 км потребувала 6—7 годин лету.

З боєвих завдань літаків УГА треба згадати окремі обстріли частин військ противника на маршах. Літаки при цих нападах знижувалися на висоту 200—300 метрів і звідти розпочинали обстріл зі скорострілів не зважаючи на те, що скоростріли на літаках не мали приспособлення для

стрілби вділ та що тоді УГА відчувала дошкульний брак стрілива.

Зі значніших летів доконано найбільше боєвих летів над Львовом, бо до 15—18 летів. Над Перемишлем около десяти. Були це лети бомбометні, для спричинення якнайбільшої матеріальної і моральної шкоди. За ціл бомбардування служили спеціальні обекти пр. у Львові головно залізничий двірець і електрівня. Підчас другого з черги бомбометного лету над Львовом ушкоджено львівську електрівню в такий сильний спосіб, що вона була довший час нечинна. Дальшою з черги ціллю бомбометних летів був залізничий шлях Львів—Перемишль. В цім районі відбулася найбільша скількість налетів літаків УГА на піхоту противника — особливо в підготовчім періоді концентрації цієї піхоти для рішучого наступу на УГА. З цих летів повертали літаки до Красного майже завжди з рядом дір в кадовбі і крилах літаків. Завколи були ушкоджені і мотори.

В цих летах відзначувалися спеціально летуни-наддніпрянци, а до своєї трагічної смерти полк. Б. Губер. Очевидець воздушних боїв полк. Губера, знавець летунства, твердить, що його боєва тактика була чудом летунської боєвої техніки. Після його смерти, примат був весь час в руках сот. Євського — рівнож наддніпрянца, який зістрілив 9 літаків.

З дальших завдань летунства було кермування далеким обстрілом нашої артилерії і допомога піхоті УГА в наступах, а згодом прикривання відвороту бригад УГА.

Відворот УГА.

Недовго тривав розцвіт летунства УГА. В половині травня УГА розпочала перший відворот, а дня 18-го травня 1919. року одержала „Перша Летунська Сотня” в Дулібах під Стриєм приказ евакууватися до Станиславова і там очікувати дальших приказів. Тут сотня одержала приказ від от. Пузи, годішнього летунського референта при Державнім Секретаріяті Військових Справ, закарпатського українця, вислати 3 літаки через Карпати на південь, на Закарпаття. З незнаной причини всі ці літаки сіли на території Чехословаччини і були інтерновані.

Листопад — місяць Українських Інвалідів!

Ділом вшануйте память тих, що своїм зусиллям і терпінням поставили нас у ряд великої Нації!

Докажіть, що памятаєте про інвалідів У. Г. А.!

ЗБЕРІТЬ жертви на Українських Інвалідів та вишліть їх на адресу:
УКТОДІ, Львів, Потоцького ч. 48.

Пам'ятні хвилини

Спомин.

Написав: Мгр. Володимир Кривокульський.

31. жовтня 1918 р. год. 5-а попол. була, коли саме Виділ Медичної Громади львівського університету зібрався в домівці Медичної Громади при вул. Пекарській, щоби перебрати урядування від уступаючого Виділу. Саме підписували книги, як до домівки Медичної Громади ввійшов товариш-студент з словами на устах: „Панове; товариші! Киньте своє урядування. Важніші справи на часі. Цеї ночі маємо перебрати владу у свої руки“. Почувши таку вістку, ми замкнувши домівку, розійшлись, щоби вкоротці зійтися в Народному Домі, де з великою осторожністю йшли приготування. Пішов і я, а по дорозі поступив до хати, щоби рідним сказати, що іду до Народного Дому, а братови, який служив при австрійським війську у 15 п. п. в Моравській Остраві і саме був на відпустці, сказав я відходячи: „Ти, Стефку, від нині вже не вояк австрійської армії, а української“. Мама, слухаючи того, що говорю, вірити не хотіла, та я не мав часу на довшу розмову.

В Народному Домі застав я вже деяких товаришів, а на III. поверсі, здається мені в класі VI б, урядував, що так скажу, штаб, на чолі якого стояв бл. п. полковник і пізніший перший секретар військових справ Вітовський. Праця горить, дзвінки телефонів дзвонять та звідомляють про положення у Львові. Це „наші“ звідомляли, як маються справи в поодиноких дільницях, в яких знаходяться військові казарми. Цілу ніч у Народному Домі ніхто не спав, всі здавалось немов в горячці ходять, свідомі того, що ось-ось за кілька годин має статись. Бл. п. Вітовський разом із своїм штабом працювали, ні на хвилину не відривались від слухавок телефону, а все вслухувались в їх звуки та записували подавані щораз то нові відомости відносно положення в місті. Ні на хвилину не відривали очей від карт, в які гляділи та на яких значили поодинокі місця, що вже були в наших руках. Чуємо: 19 полк п., що стояв на Личакові, роззброєний; всі вояки не-української народности спроваджені до двох великих саль сидять під сторожею, а наші хлопці ждуть на приказ штабу.

О год. 3-ій над раном наспіла телефонічна відомість, що й поліція, яка найдовше опиралась, також роззброєна.

Поляки щось здогадувались та раз-в-раз вислали на звід своїх людей, а навіть поліцію. Одного такого розвідчика вдалось залозити Народного Дому звабити у браму Н. Д., роззброїти та замкнути. Був це перший полонений, але пізніше стверджено, що поліцай українець, якого вислали на розвідку.

На дворі холодно та починає падати дрібний дощик, який своїм цяпотінням нагадує пізну до кінця добігаючу осінь.

— „Ідуть наші!“ — хтось крикнув із присутних на подвір'ю Народного Дому, а всі його нічні мешканці немов під впливом електричної струї

подались туди звідкілья почули голос. Дивляться з балконів, дивляться з вікон і бачать, як на подвір'я Народного Дому входить 36 стрільців у шоломах на головах у повному узброєнні. разом із 6-ма скорострїлами. То прийшов перший відділ наших стрільців із 19 п. п., який стояв на Личакові. Проводив тим відділом скорострїльчиків хорунжий, імени якого нині собі не пригадую, знаю що з професії народній учитель. Це була перша узброєна наша військова частина, що зголосилась до розпорядження Штабу, який дальше невтомно працював, даючи потрібні вказівки та розпорядки, а який до приходу тої частини мав до розпорядимости лиш студентів університету, які з крісами в руках сповняли охоронну службу в Народному Домі.

Ніч минала, а зближався поволі ранок, як пригадали собі у Штабі, що нема жовто-блакитного прапору, який зрана треба витягнути на ратушеву вежу. Була год. 2-а в ночі. Всі мовчки питали себе, як тому зарадити, де роздобути конечно потрібний прапор.

— Буде прапор — сказав я і не думаючи довго, чим скорше подався до Народної Торговлі.

У місті стріли не вгавають і не знаєш, хто та звідки стрїляє. Ніч темна, іду, дощик паде, під ногами мокро і здається довго ішов, заки до брами каменіці Н. Т. дістався.

Дзвоню та слухаю, чи не йде хто отворити.

Нема нікого, а я все дзвоню, щоби чим скорше дістатись до директора Н. Т. п. Лазорка.

Чекаю. Не виходить ніхто з брами, зате виходить чотирьох осібняків з Краківської вулиці та йдуть прямо до мене. Та в тім чую скрегіт ключа в замку брами, яка відчиняється, і я входжу в браму, яку чим скорше за собою замикаю. І ще не замкнув я добре брами, як розляглись один, другий і більше стрїлів. Та я вже був за брамою, а за кілька хвилин дзвонив я вже до мешкання директора Н. Т. п. Лазорка.

Отвиріє двері сам директор, зденервований, з розбурханою чуприною, дрожаючи на цілому тілі.

— Що чувати — питається мене.

— Все добре — відповідаю та зараз додаю — давайте п. директор жовто-блакитний прапор — треба його вивісити на ратушевій вежі.

Незабаром приніс сторож каменіці прапор, до якого додав директор фляшечку коняку та пачку цукру, кажучи: дайте там хлопцям по чарці, може померзли.

Я розпращався з шан. директором, подякувавши за прапор та за дарунок для стрільців та подався у поворотну дорогу до Н. Д., яку відбув я цілком щасливо та віддав прапор бл. п. Вітовському, разом з коняком та цукром, який розділено між стрільців.

Прийшов ранок, довго очікуваний ранок. Була год. 5-а рано, коли всі присутні у VI б класі, які цілу ніч працювали, споглядали на ратушеву ве-

жу та очікували жовто-блакитного прапору на його мащті.

Година 5.15 хвилин ще нема.

Година 5.30 ще не видно нічого на ратушевій вежі, аж щойно о годині 6-ій рано 1. листопада

1918 р. щось замаячило на ратушевій вежі. Дивимось крізь вікно салі, в якій запанувала повна тишина. Ще хвилину не видно було нічого, та в тім поволі зачав підсуватись вгору на ратушевій вежі жовто-блакитний прапор.

Падолист 1918 р. в Чернівцях

Уривок із споминів.

Написав: С. К. З.

Я перебуваю на відпустці в Чернівцях.

1. XI. 1918 стрічає мене на Панській вулиці панна Б. і оповідає про переняття влади українцями у Львові.

З Чернівців і Вижниць виїхало около 500 У. С. С. до Львова на підмогу. По дорозі в Снятині роззброїли У. С. С. стаційну і двірцеву команду і віддали в руки місцевих українських старшин і вояків.

Того самого дня в Народному Домі при вул. Петровича 2, відбулося зібрання молоді, що студіювала в Чернівцях так гімназійної як і академічної (цивільної). Зібрання було скликане відрухою в звязку з маніфестом цісаря, революцією в Австрії, а також з огляду на потребу зайняти яексь становище.

На зібранні було коло 50 осіб самої молоді. З військових був я лишень один і то випадково попав туди.

Зібрання відкрив матурист Е. Козак. В коротких словах зясував він загально-європейське положення, як також положення на Великій Україні. Опісля перейшов до цісарського маніфесту про самоозначення народів. Зокрема торкнувся українців на Буковині, при чім остро виступав проти німців, які не мають права до Буковини. Вказав на те, що кождий з присутніх на салі має рішати про права українського народу на Буковині. Ніхто не сміє відмовитися від праці для Народу.

Більше в тій справі ніхто голосу не забирав. Промовець закінчив промову словами „Хай живе Велика Незалежна Україна!“.

Всі присутні відспівали гимн „Ще не вмерла Україна“ і розійшлися.

Чи ініціатором зібрання був сам Козак, чи був кимсь інспірований, того не знаю. Факт, що він так добре визнавався на політичних обставинах, і мав найновіші відомости про загальноєвропейські відносини, заімпонував всім присутнім.

І дійсно в кілька днів пізніше ті молоді люди працювали для справи подекуди може ліпше, як декотрі наші старшини.

Того самого дня вечером приїхав з Великої України один курінь 24. п. п. Частина того куреня зараз на двірці розлетілася. Старшини не були освідомлені про те, що можна було цілий курінь використати для заняття міста.

6. XI. заняли представники „Української Національної Ради“ при помочі війська під коман-

дою І. Поповича і поручника Івановича державні інституції. Управу намісництва перебрав від президента Буковини Омелян Попович.

Управа на перший погляд була в руках українців. Не було зате сильної військової організації. Крім того спровоковано військо, яке зачало рабувати маґазини і з награбованим майном утікати домів.

Цю анархію і нашу незорганізованість використали румуни. В королівстві організувалася регулярна армія, яка стояла на границі в Глибокій, віддаленій яких 20 км. від Чернівців.

Літак генерала Задика розкинув 10. XI. відозву до населення Буковини, в якій заявляв, що на підставі історичних прав і з огляду на те, що хоче повернути лад, зліквідувати анархію, прилуче Буковину до Королівства Румунії. Населення повинно заховати спокій і т. д.

Того самого дня Українська Національна Рада покинула Чернівці. Омелян Попович виїхав до Заліщик, 11. XI. 1918 військові частини генерала дивізії Задика заняли Чернівці по Прут.

Військові наші частини головню старшини відїхали до Кіцманя, а декотрі до Коломиї. Решта військових частин заняли позиції під Ленківцями і Мамаївцями над Прутом, де держалися до дня 20. XI. 1918.

Не від річи згадатиби про заняття українськими військами північної Буковини.

В Заставні урядували давні австрійські урядовці. Старшина одержав лише двох мужів довіря українців.

Тим зазначувалася українська влада в повіті Заставна.

В Кіцмані переняли управу від Австрії українські старшини і військо. Також засновано Повітовий Комісаріят.

Військову стаційну команду під назвою „Отаманство“ в Кіцмані переняв від австрійських військових частин поручник Стасюк, який звався „отаманом“. Здається, що це була одинока стаційна команда на Буковині і в Галичині, що так шумно називалася.

Решта частини Буковини над самим Дністром Дзвинячку і залізничу стацію з цукроварнею „Крещатик“, заняли представники військової української управи „Стаційної Команди“ в Заліщиках. Були там малі військові інтендантські частини, які займалися збиранням збіжжя. Тут попало в руки військової управи багато майна.

Після заняття Дзвинячки і Крещатика, всі спра-

ви залагоджувано, розуміється, аж до заняття тої частини румунами в Стаційній Команді в Заліщиках.

Яке велике значіння приписували румуни заняттю українською управою в Заліщиках цих місцевостей послужить факт, що в місяці січні 1919 р. румуни зажадали вже по заняттю Дзвинячки і Крещатика офіційної їх передачі Українською Стаційною Командою в Заліщиках румунам. В тій цілі Українська Стаційна Команда в Заліщиках вислала представника З. О. У. Н. Р: в особі четаря Й. Г... з передачі Дзвинячки і Крещатика румунам списано протокол в українській і румунській мові

Цей „дипломатичний“ факт свідчив, що румуни не чулися певними між чисто українським населенням.

Не від речі буде згадати про українську гімназію в Кіцмані. Управу від австрійських військових частин перебрано при допомозі гімназистів української гімназії. Також з Кіцманя „Отаманство“ вислало підмогу українським частинам, які боролися ще в селі Мамаївцях. Підмога складалася переважно з тих молодих гімназистів.

З того часу, з тої визвольної боротьби, оповідали опісля гімназисти такий характеристичний епізод.

Ученики всіх клас від 3—8-ої зорганізували підмогу для війська під Мамаївцями. Кождий

з них взяв кріс, а крім того цілий відділ взяв два скоростріли. З пісню на устах, вибиралися в похід, готові вмерти за Справу.

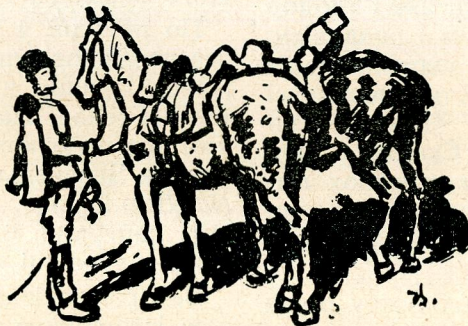
Один з професорів відраджував їм, кажучи, що не оплачується іти з мотикою на сонце тим більше, що старші, себто провід „Українська Національна Рада“ згодилася фактично на окупацію Буковини. На те відповіли йому з обуренням його власні учні, що вони мають кріси, а не мотики, а сонце далеко, зате ворог близько. В такім разі наука п. професора на ніщо не придалася. Вони мовляв, хотять здати іспит з того, чого научилися від професора, а іменно: ідеї перепроваджувати в чин. При тім один із присутніх зачав цитувати з клясків ріжні вислови героїчні як: „dulce e decorum est pro patria mori“! Як не втримаємося під Мамаївцями, то згинемо, а смерть наша буде протестом перед світом, що Буковина наша і що ми впали за Справу, як пристає вірним сином України

Професорові зі зворушення потекли сльози з очей.

— Як так — відповів професор — то йдіть!

Під Мамаївцями, Лужанами, а вкінці під Кліводином держалися до грудня.

Багато з них лягло головами за ідею. Останки відступили на Снятин, Коломию, а декотрі на Заліщики.

Ще про розстріл комісаря Табукашвілі

Я як очевидець розстрілу большевицького комісаря Табукашвілі, хочу справити деякі розбіжності, які зайшли в описах д-ра Максимчука, д-ра Шухевича та п. Стефанишина. Зазначую, що опис д-ра Максимчука в книжці „Кожухів“ є правдивий з винятком того, що не булавний автотанцирного дивізіону, а чета стрільців добровольців, зорганізована підхорунжим Романом Лісковацьким бувшим У.С.С., всі з 4 курія XI бригади (от. Шльоссера) доконала цей пімсти.

На стації Вапнярка була тоді в вагонах XI і XIV бригада. Згадані стрільці довідавшись про смерть от. Воевідки з руки Табукашвілі зорганізувалися по військовому під проводом підхор. Р. Лісковацького, розоружили ескорту відділ жандармерії У. Г. А (около 16 жандармів і 1 стар-

шина), що везли Табукашвілі на суд, а опісля викинули комісаря з вагону і повели через залізничий шкарп за стацію Вапнярка 150 до 200 метрів в напрямі Жмеринки. Підчас ескортування стрілець С. Ш. (зі Львова помічник інтролігатора) убив комісаря Табукашвілі вистрілом кріса в потилицю. Правдою є, що цю пімсту викликав сам Табукашвілі чванячися своїми братами на високих большевицьких становищах і що йому як він казав „і волос з голови не спаде, а я ще убою сто галічан офіцеров-контрреволюціонерів“.

Сверджую правдивість вище сказаного, як начний свідок, а тоді рахунковий старший десятник при скоростр. сотні IV. курія XI бригади.

Никола Шалавага в Ниневі Долішнім, повіт Стрий.

Як Українці в Сколім перебрали 1918 р. владу від урядів Австрії

Спомин.

Написав: о. Михайло Мосора.

Дня 31. X. 1918 р. приїхав до мене несподівано якийсь академік (назвища не памятаю) і каже:

— Завтра скільські українці мають переняти владу у свої руки.

— Та як і з ким? — питаюся.

— Мене це нічого не обходить — відповідає. Мене вислала зі Львова Національна Рада дати таке доручення скільським українцям. Нас розїхалося кілька сот академіків з таким дорученням по цілім краю. Завтра у Львові переймають українці владу і це має статися у всіх містах.

З тим він відїхав.

Я скликав негайно свідоміших українців до себе на нараду, оповів їм, яке доручення маємо зі Львова і прошу їх застановитися, як маємо це доручення в діло перевести.

Стало на тім, що ми перші в Сколім не візьмемося за таке ризиковне діло, але будемо взоруватися на інших містах. Тому ми ухвалили вислати двох делегатів на звіді до Стрия, щоби вони там обсервували, як та справа там піде. Поїхали Ірина Шабіянік, Михайло Гребеняк і Теодор Бекеш. Делегати вернулися вечером і розповіли, що справа пішла цілком гладко і українці переняли в свої руки без найменшої трудности всі уряди. Тому постановлено, що 2. XI. маємо ми українці перебирати всі уряди у Сколім у свої руки. Вибрали ми до того комітет з п'ятьох людей, до якого входили отсі особи: о. Михайло Мосора, Іван Форович, Теодор Бекеш, Михайло Гребеняк і Іван Цогла.

Була п'ятниця. Я мав відправити Службу Божу і просив комітетових, щоби на мене заждали, аж я скінчу Службу Божу, а тоді підемо разом до всіх урядів перебирати владу. Однак вони мене не послухали, бо коли я вийшов з церкви рано о 9-ій годині і з ними стрінувся, вони заявили, що станиця жандармерії уже під владою українців. Був там один жандарм українець, його настановили командантом, інші підчинилися, а декотрі уступили.

По тім ми удалися до староства. Старостою був добряга Новак. Коли ми заявили, що українці перебирають у свої руки по Австрії владу, він здивувався і сказав: „А я мислялем же поляци“. Ми йому заявили, що українці і просили, щоби зібрав весь урядничий персонал і це йому закомунікував. Коли урядовці зібралися і їм сповістили, що українці перебирають владу, то ми заявили:

— „Панове, маєте до вибору: або уступити, або лишитися на своїх становищах. Однак мусите заприсягти на вірність Україні і підчинитися зарядженням нового старости“.

— А хто бендзе старостом? — запитав пан Новак.

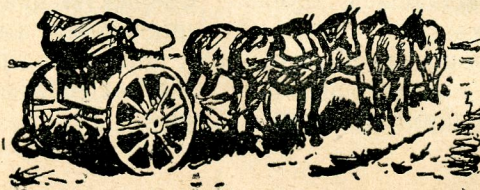
Відповідаємо, що п. Стефан Коженювський, який був при старостві харчевим референтом. На те п. Новак скривився і просив нас в імени цілого урядничого перзоналу дати їм один день до надуми. Ми на це пристали, а на другий день просили нас урядовці дати їм перепустку і відїхали в свої сторони. Залишився один секретар Франц Маер, не з переконання, лише для інтересу.

Від староства ми удалися на почту і там по нашій заяві, що українці переймають уряди в свої руки, усунули негайно начальника почти Кугліна і наставили начальником дотеперішню касіерку українку Марію Ярошівну. Віддали їй касу, а до помочі для неї в урядуванні додано її ще старшого вознього Григорія Сокача.

По полудні я мав похорон, а інші комітетові без перешкоди перебрали суд і податковий уряд. Провізоричним начальником суду був тоді українець Степан Залевський і він остався начальником, а в податковім уряді був касіером українець Степан Баранецький і йому поручено далі вести скарбовий уряд. Найдено готівки в касі 20.000 кор. паперами. В такий спосіб найважніші уряди заняли українці

Вечором зібрався комітет і призадумався над тою історичною подією, яка щойно звершилася. Голова ходором ходила. У всіх на лицях пробивалась радість, що нарешті удалося українцям здобути свою владу у своїй Батьківщині, але разом і острах чи вдасться цю владу задержати.

На другий день по безсонній ночі вибрано Повітовий Секретаріят під проводом повітового секретаря вже п. Коженювського, а в склад прибічної ради увійшли: місцевий парох о. Михайло Мосора, посол Лев Левицький, міщанин Григорій Сокач і селянин Василь Шолопата. Той секретаріят почав урядувати в кімнатах бувшого староства. В магістраті урядувала рада зложена з 12 радних, до яких допущено двох радних поляків і 2 жиждів. Посадником міста був Андрій Федорика, а громадським секретарем був Іван Форович.

З листів до Редакції

До

ХВАЛЬНОЇ РЕДАКЦІЇ „ЛІТОПISУ ЧЕРВОНОЇ КАЛИНИ“ У ЛЬВОВІ.

В „Літописі Ч. К.“ з 1930 року ч. 7—8, в статті „Матеріяли і документи“ — перші дні листопада — є між іншими звіт з Комарна.

Звіт цей не є правдивий і сьогодні в 20-ті роковини Листопадового Зриву та в ім'я історичної правди передаю докладний перебіг першого листопада в Комарні.

Вночі з 31. жовтня на 1. листопада 1918 р. приїхав пок. Василь Добровольський, студ. теол. з приказом Військової Команди до мене як провідника пол. орг. Нар. Дем. Партії на округ Комарно. Під йогож проводом відбулася негайно нарада в хаті пок. Івана Бея в Кліцку. Рішено виконати приказ і перебрати владу в українські руки. В тому часі в Якимчицях-Кліцку під проводом австр. старшини стаціонувало 29 жовнів 40. п., завданням яких була реквізиція збіжа. Відділ охотників поділився на дві частини. Одна під проводом учит. канд. пок. Стасюка Петра (згорів в тюрмі на Лубянці під псевдонімом Орський) розброїла жовнів в Кліцку, друга під моїм проводом розброїла жовнів в Якимчицях. Добуту зброю зужито для охотничого відділу, котрий складався зі старших громадян Якимчиць-Кліцка з виїмком одного комарнянця Олекси Пеленського з Липя, який зараз перебуває на Вел. Україні.

Відділ цей числив 30 крісів і подався до Комарна, щоб розброїти станицю жандармерії і відділ лянштурми.

По дорозі з Якимчиць до Комарна відділ збільшувався з неузброєних міщан Розлуки та Гори. В чит. на передмістю Комарна відділ переглянено, поділено на дві частини та поучено як має відбутися наступ. Більша частина під моїм проводом розброїла станицю жандармерії, друга полевих жандармів. Наступ обох частин відбувся так нагло і несподівано, що ніхто не мав можности ставити опору. О год. 4-ій ранком станиці жандармерії в Комарні були розброєні, а число крісів сягало пів сотні.

З Комарна вислано негайно відділи для розброєння станиць жандармерії в Погірцях, Горо-

жанці Великій, Коропужу і Порічу. Знято суд, пошту і інші уряди в Комарні.

Комісарем на суд. округ Комарно призначено пок. д-ра Івана Коса, адвоката в Комарні. З браку українських старшин я мусів тимчасово як підстаршина обняти обовязки військового команданта, до часу приходу з Подолець поручника Мартинюка. В дні 3. листопада приїхав зі Ширця разом з пок. В. Добровольським пор. Тибінка. Я переняв справи господарські, а харчеві учит. Михайло Зубрей.

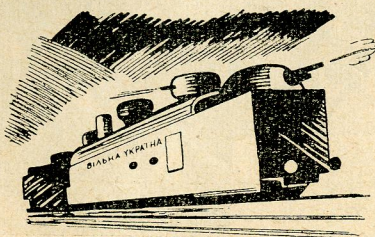

Живі ще учасники розброєння з Якимчиць-Кліцка. Сидять від ліва: Гринь Тершаковець, Микола Стельмах. Стоять від ліва: Ковтун Михайло, Шведа Іван с. Федька, Тершаковець Іван с. Василя, Михайло Жук. Бракує з живучих Шведа Івана с. Стефана, Гжебовського Михайла і Мортка Штрайта.

В склад місцевої господ. ради входив також москвофіл о. М. Раставецький, тоді парох Рімна та поляк Юза Дрозд, господар з Хлоп. Жиди віднесли до перевороту прихильно, натомість жид. інтелігенція як лікар Блявер (мав двох синів у пол. легіонах) та ветеринар К. були скритими приятелями поляків і в перших днях листопада вели тайну переписку і передавали листи родин до цих поляків, що скривалися перед укр. владою і навпаки.

Розброєння в Рудках відбулося щойно в дні 2. листопада під проводом о. Онишкевича і щойно від того дня пов. Рудки вповні перейшов під українську владу.

Гринь Тершаковець, б. посол

При І-ій Бригаді Червоних Українських Січових Стрільців

Написав: П. Мигонч.

(Продовження).

Зараз за повишим наказом ч. оп. 477. з 17. III. команда І. Бригади УСС. видала черговий приказ ч. оп. 478. з дати того самого дня. Цей наказ доповнював попередній наказ відносно вагонування частин та їх розльокання. І цей наказ наводжу дослівно.

„Команда І. Бригади УСС. ч. оп. 478. Бершадь, дня 17. III. 1920. Для дальшого приготування бригади до завагонування заряджую:

1. Тов. Шепарович опускає 18. ц. м.¹⁾ село Городище. Ті частини артилерії, які там знаходяться, оскільки їх ще не завагонувано, перевести до Рудниці або Попелюх.

2. І. п. п. УСС. відходить 18. ц. м. до Городища. Дальші прикази у кермуячого транспортами тов. Байгерта на ст. Рудниця.

3. З. п. п. УСС. переходить 18. ц. м. до Жабокрички, 19. ц. м. до Торканівки, а 20. ц. м. до Городища. Дальші прикази одержить у кермуячого транспортами на ст. Рудниця.

4. І. Кінний полк УСС. осягне 18. ц. м. їзди Слободолуг, а обоз Чечельник або Вербку, 19. ц. м. обоз підтягнути, дальші прикази у регулюючого транспортами на ст. Рудниця.

5. Команда Бригади відходить 19. ц. м. з Бершаді і осягне найпізніше 21. ц. м. Черномін.

6. Тов. Волощук забезпечує 7. полком УСС. і 2. Кавалерійським полком дальший вивіз добра з Бершаді. Він відходить з 7. п. п. УСС. звідси аж тоді, коли цілий вивіз буде покінчений.

Після цього має полк першого дня осягнути Жабокричку, а для дальшого походу відібрати вказівки у кермуячого транспортами на ст. Рудниця. Подається до відома, що в Бондурівці стоїть 6. полк ІІ. Бригади.

¹⁾ В оригіналі написано І № с. м. Треба припускати, що мало бути: 18. або 19. березня. П. М.

2. Кінний полк остає також по відході 7. полку УСС. в Бершаді і продовжує розвідку в сторону Буга. Тоді він підлягає прямо Команді ІІ. Бригади

7. Тов. Верніш веде дальше вивіз матеріалів з Бершаді. Він відішле ті частини (технічна сотня, бригадна харч. валка), які заняті при вивозі оскільки в Бершаді непотрібно, через Жабокричку в район коло Рудниці.

8. Іде до 1-го, 3-го, 7-го п. п. УСС. 1-го Кінного полку УСС., тов. Кнайфля, легкого гарм. дивізіону тов. Шепаровича, 2-го Кінного полку тов. Аркаса, тов. Байгерта, тов. Верніша і політкома.

За згідність Командант І. Бригади УСС. Матійців. Шаманек в. р.

Т. В. О. Політкома І. Бригади УСС: Струхманчук, в. р.

Повищі два накази команди І. Бригади УСС. вказують, що штаб на чолі із командантом Бригади, бувшим начальником штабу Української Галицької Армії полковником Шаманеком не вживав офіційної назви в приказах — Червоні Укр. Січові Стрільці. Назва ця не вкорінювалася до наших частин. Традиція Українських Січових Стрільців робила своє.

Тепер командував дивізією товариш Дубовий, давний поручник російської армії. Начальником штабу був бувший полковник генерального штабу товариш Волков. Штаб дивізії був в місті Бердичеві. Дивізія належала до XII. совітської Армії. Штаб Армії був в Києві. Командував нею відомий Муравйов.

В склад 44 совітської дивізії входили бригади: богунська, пластунська, таращанська. Доповнено її 1-ою бригадою ЧУСС. Стан дивізії числив з на-

КОЛИШНІ ЧЛЕНИ У. Г. А. 1918—1920 Р. Р. З ЯГОЛЬНИЦІ СТАРОЇ.

Перший ряд вгорі з ліва на право: 1. Стр. Яків Гордій; 2. Стр. Михайло Пильний, ранений на Вел. Україні під Брацлавом; 3. Стр. Василь Кучерський; 4. Стр. Яків Заліпа; 5. Стр. Іван Ченькалюк; 6. Стр. Михайло Пильний, с. Івана; 7. Стр. Максим Біловус. — II. ряд: 8. Стр. Іван Юрків; 9. Стр. Гринь Біловус, ранений за Львів; 10. Стр. Гринь Горлій; 11. Стр. Юліян Савків; 12. Стр. Мик. Голінатий; 13. Стр. Гринь Коцюлима; 14. Стр. Петро Юрків. — III. ряд: 15. дес. Михайло Тимофтей; 16. Стр. Осип Пильний; 17. дес. Олександр Червоняк; 18. Чет. Іван Цибульський; 19. Ст. дес. Тома Запотічний; 20. дес. Ілія Полевий; 21. Стр. Іван Сосновський. IV. ряд: 22. Стр. Степан Ченькалюк; 23. Стр. Павло Старовський; 24. Стр. Дмитро Шевчук.

КОЛИШНІ ЧЛЕНИ

У. Г. А. ІЗ СЕЛА ТУ-
ЛУКІВ, пов. СНЯТИН.

Лежать з ліва: стр. Ва-
силь Курилюк, с. Івана
і стр. Николай Ілюк, с.
Ілі. — Сидять з ліва до
права: 1. Ст. дес. Ми-
хайло Корбут, с. Івана;
2. Дес. Василь Придка,
с. Петра; 3. Стр. б. У.
С. С. і інв. 50% У. Г. А.
Дмитро Стрипко, с. Ле-
ся; 4. Вістун однороч.
телеф. Олекса Мако-
війчук, с. Василя; 5.
Стр. жандармерії Лесь
Мокрій, с. Николая; 6.
Дес. Василь Дзелеп, с.
Грицька; 7. Дес. від
жандармерії Павло Бе-
гей, с. Василя. — Сто-
ять від ліва до права:
1. Стр. Василь Магерка,
с. Юрка; 2. Стр. Дми-
тро Парасюк, с. Васи-
ля; 3. Стр. гарматчик
від тяжких гавбіц Ми-
хайло Бегей, с. Івана; 4.
Стр. Михайло Ори-
щук, с. Василя; 5. Ві-
стун б. У. С. С. Юрко
Корбут, с. Івана; 6.

Стр. Михайло Маковійчук, с. Николая; 7. Стр. жандармерії Юрко Парасюк, с. Николая; 8. Стр. Василь Панько,
с. Леся; 9. Стр. Андрій Панько, с. Петра; 10. Стр. Лесь Парасюк, с. Грицька.

шою бригадою 3.000 мужа. Чи ця цифра точна —
не можемо твердити.

Нашою бригадою командував тепер коротко
сотник УСС. Богдан Білинкевич. Потім обняв ко-
манду галичанин Баран. Начальником штабу був
підполковник Бізанц.

7-ий наш полк ЧУСС — переіменували тепер на
2-ий полк піхоти ЧУСС. В бригаді 1-ий полк за-
лишався 1-им полком, 7-ий полк прийняв назву
2-ий, а 3-ий полк задержав свою попередню назву.

Командний склад 2-го полку ЧУСС пред-
ставлявся тепер так:

Штаб полку:

отаман Роман Волощук, командант полку,
сотник Андрій Олексин, заступник команданта,
поручник Северин Байгерг, адютант,
„ Северин Модрицький, другий адютант,
„ Ярослав Пастернак, муніційний рефер.,
„ Ярослав Кулик, телефонічний рефер.,
„ Самуель Вайс, технічний референт,
„ Осип Гардецький, обозний референт,

сотник Др. Евген Олексій, полковий лікар,
ветер. чет. Іван Щебель, ветеринарний лікар,

І. Курінь:

Сотник Василь Чарнецький, командант куреня,
поручник Микола Тофан, адютант,
„ Михайло Литвин, командант 1-ої сотні,
четар Добромільський, командант 2-ої сотні,
поручник Володимир Федак, командант 3-ої сотні,
„ Іван Олинець, командант скоростр. сот.,
четар Михайло Білокур, четовий командант,

„ Василь Мицик, „ „
„ Мих. Кордуба „ „
„ Вархоляк, „ „
„ Олекса Черник, „ „

хорунжий Андрій Шкварок, четовий командант,

„ Степан Косар, „ „

„ Вас Гаврецький, „ „

бунчужний Филипович, „ „

II-ий Курінь:

Сотник Віктор Бравн, командант куреня,
поручник Олександр Кліш, адютант,
саніт. поруч. Ярослав Гинилевич, курінний лікар,
поруч. Андрій Хома, командант 4-ої сотні

„ Степан Голінатий, „ 5-ої „

„ Йосиф Баран, „ 6-ої „

„ Петро Мигович, командант скоростр. сотні,

„ Юліян Богачевський, четовий командант,

„ Микола Кос, „ „

четар Михайло Богунович „ „

„ Степан Бріль, „ „

„ Степан Федак, „ „

„ Дмитро Турій, „ „

„ Пігут, „ „

„ Бабяк, „ „

воен. хор. Мих. Романишин, „ „

бунчужний Гриць Юринець, „ „

підхор. Гриць Слюсарчук, „ „

III-ий курінь:

Сотник Рудольф Мар, командант куреня,

поручник Бандрівський, адютант,

„ Юліян Темник, командант 7-ої сотні,

„ Мазур, „ 8-ої „

„ Фридрих Оберлендер, ком. скоростр. с.,

четар Андрійчук, четовий командант,

хорунжий Порфір Світальський, четовий команд.

„ Андрій Пеленський, четовий команд.

Булавна сотня: сотник Михайло Ліщинський, ком.

Провіантура: пор. Василь Білецький, командант

четар Кость Личковський, помічник,

хорунжий Володимир Горбовий, помічник,

„ Вільгельм Бехтгоф, помічник,
рах. четар Василь Ольховий, ліквідуючий,
четар Іван Ліщинський, скарбник,

Перевязочна:

Четар Василь Джус, командант госп. частини,
лікар Сергій Дудицький,

Комісарі:

Володимир Стойкевич, полковий комісар,
Микола Вербовий, заступник полков. комісара,
Василь Микелита, комісар I-го куреня,
Осип Левицький, комісар II-го куреня,
Михайло Базник, комісар III-го куреня і голова
культурно-освітнього гуртка при полку.

Решта старшин VII-ої львівської бригади по ре-
організації армії при большевиках, відійшла із
села Фльорин під Бершадю в розпорядження
Полевого Штабу ЧУГА. Доля їх була незавидна.

Орієнтація про фронт.

Дня 31. березня рушив полк далі на захід —
ближче фронту. I-ий курінь до с. Подолянці, II-ий
до с. Колки, а III-ий до хуторів коло Подолянців.
Штаб полку з I-им куренем в с. Подолянці.

Дня 1. квітня команданти I-го і II-го куренів
враз із сотенними командантами удалися на
фронт, щоби зорієнтуватися в терені.

Наш полк мав заняті боеві становища, на кот-
рих дотепер був полк пластунської бригади. Штаб
того полку містився в селі Красносілці. Ми приї-
хали до Красносілки і познайомились із коман-
дантом полку та його адютантом. Командант полку
— це давний російський підстаршина. На воен-
них справах визнавався добре. Він інформував
нас про власні частини — де розположені. Про
поляків відомостей не мав. Знав лише, що вони
знаходяться в містечку Любарі і Чарторії.

Адютант полку, це давний російський стар-
шина. Пізнати це було по добрім тоні його пове-
дінки. Був повздержливий у бесіді — більше го-
ворив командант полку.

Поінформувавшись здебільша про фронтову
лінію, удалися ми із Красносілки: командант I-го
куреня зі своїми сотенними командантами до сіл:
Хижинці, Войтівці і Меленці. Сотенні команданти
II-го куреня враз із своїм курінним командантом
удалися до сіл: Браталово, Михайлівка і Вище-
куси. Наш курінь мав перебрати охорону тих сіл.

В селі Браталово була большевицька курінна
команда. Командантом того куреня був молодень-
кий хлопчина. Приняв нас дуже нерадо. Нашим
приходом був дуже схвилований та чогось збен-
тежений. Опісля показалося, що він нас настра-
шився. Причини до його страху ніхто з нас не
дав. Ми були... союзниками.

Курінь той числив до 50 чоловіка. Був тут та-
кож помічник команданта куреня. Був також ко-
місар, були сестри-санітарки. При курені була
яксь учителька, що навчала неграмотних стріль-
ців — письма. На західнім краю села була стежа
з 5-и чоловіка.

З Браталова поїхали ми (верхом) попри село
Михайлівку до села Вищекус. Дорогою між Бра-
таловом і Вищекусами в ліску стрічали ми одну
большевицьку стежу. Ціла стежа лежала. Стійки
не було. Коло стежі була якась жінка — здається

учителька. Щось собі розказували. На нас не звер-
тали уваги.

До Вищекус вїхали ми із західнього краю села.
Полевої сторожі не стрічаємо. Питаємо селян, де
большевики? — У батюшки, — була відповідь.

Нарешті їдучи вглиб села, стрінули ми одного
большевика, що тинявся між хатами. Випитуємо
його про ситуацію. А він до нас ось так: „В селі
нікого нема — всі порозїздилися одні до другого
села за вісом, інші до „потребительної” а кількох
поїхало в „розезд” до села Филипці і дальше. Нас
остало в селі трьох. Один з „люїсом” є на церкві
і „наблюдає”.

Так виглядав у большевиків фронт. Ми не ди-
увалися, що полякам удавалися „нальоти”.

Большевицька стежа мусіла харчуватися сама
Кухні не було. Червоноармійці діставали харчі
в натурі і самі мусіли журитися, щоби їх зварити.
При такому стані охоронна служба повнилася не
добре.

Час до часу поляки робили налети на ці села.
Оповідали нам селяни, що одного разу в зимі на-
скочили були поляки на Вищекуси і большевики
напів голі і босі утікали аж до села Колки.

Поляки обсадили лівий беріг ріки Случ. Вони
окопали і задротували важніші опірні точки.
В нейтральній полосі вели розвідчу діяльність.
Большевицький фронт не представляв одної тя-
глої лінії. Большевики держалися села — сторо-
жили його малими стежами та вели розвідчу ді-
яльність.

Познайомившись побіжно із ситуацією на
фронті, повернули ми вечором до своїх сотень.

Дня 2-го квітня змінив наш полк пластунську
бригаду. Ми заняли ті села, що вчора їх звиділи
і так: I-ий курінь відійшов до села Хижинці, обса-
джуючи своїми сотнями села Войтівці і Меленці.
Курінь II-ий обсадив 5-ою сотнею село Браталово.
4-ою сотнею с. Вищекуси. Сотня 6-та остала в за-
пасі при команді в селі Михайлівка. До кожної
сотні приділено по четі скорострільів. III-ий курінь
залишився, як полковий запас, в селі Хижинцях.
Команда полку в с. Красносілка.

Нашої артилерії в цю пору на фронті не було.
Через недобрі дороги — не можна було її до ку-
ренів підтягнути. З часом дороги попідсихали і за
нашими частинами прибули також наші батерії.

На фронті проти поляків.

Зараз після нашого приходу на фронт почали
ми окопуватися. Важніші опірні місця обкопали
ми стрілецькими ровами. Приготовили добрі по-
зиції для скорострільів. При цьому провадили ми
пильно розвідчу діяльність.

Розійшлась вістка, що большевики стягають
свої сили із Сибіру, що там боролися із військами
ген. Колчака і чеських легіонів. Говорено, що Бу-
дьонний зі своєю кавалерією в силі 30.000 шабель
приходить на польський фронт. Кружляла вістка,
що незабаром розпічемо офензиву й скоро осяг-
немо нашу Галичину. Наше стрілецтво приймало
радо ці вістки й тішилося, що скоро повернемося
до рідних хат.

Крім праці стисло військової приказали органі-
зувати по сотнях „Комячейки”. По сотнях призна-
чили „політичних робітників”, або, як їх коротко

називали „політруків”. Політруки держали звязок із курінним політичним комісарем. Тут діставали вони інструкції до своєї праці. Завданням „політруків” була пропаганда комуністичних ідей серед стрільцтва. Про свою працю в сотнях, мусіли політруки голосити щодня курінному комісареві. Курінний комісар мусів звідомляти про цю працю полковому комісареві.

Майже щодня приходили до сотень совітські українські часописи, як „Галицький Комуніст”, орган партії большевиків (комуністів) Східньої Галичини і Буковини, часопис „Большевик”, опісля „Червона Правда” та багато брошур і відозв.

Почалися тепліші дні. Місцеве селянство Михайлівки почало веснувати. Наші коні возили селянам обірник на близькі городи і поля. Стрільці помагали при тих роботах. За це селяни давали коням сіна, вівса, а стрільцям харч.

Тут виплачено всім заслуженину. Від початку лютого — отже два і пів місяця — не одержали наші стрільці жадних грошей. Заслуженину виплатили совітськими рублями. Тих грошей не хотіли селяни приймати і нічого за них не можна було купити. Селяни продавали тут лише за давні Миколаївські і австрійські гроші, а також за гривні і керенки.

Від 1-го квітня обовязували вже большевицькі приписи щодо винагороди стрільцтва і старшин. Заслуженина стрільця виносила 800 совітських рублів.

Великодні свята не ріжнилися нічим від звичайних днів. Большевики здається нарочно так керували інтендантством, щоби ті дні не ріжнилися нічим від буднів. На свята одержали стрільці по два яєчка. Життя жорний святочний хліб був на половину з кукілью і стоколоси. До їди зовсім не надавався.

Селяни Михайлівки гостили наших стрільців у свята, чим мали. Багатші селяни „гонили” тайком самогон. Хоч совітська влада карала тих, що робили самогон, дуже строго, то викбрінити роблення самогону не могла. Самогоном гостили стрільців.

Після Великодніх Свят пересунувся наш курінь трохи на полудне — а саме опустив село Браталово, а заняв село Филипці. Село Браталово обсадив наш І-ий курінь.

В цім часі обняв команду нашої бригади давний сотник У.С.С. Баран.

На безпартійну конференцію.

Перед самими Великодніми Святами одержали ми приказ, що треба вибрати по одному делегатові із кожної сотні на безпартійну конференцію, котру уряджувала команда 44 совітської дивізії в Бердичеві. На безпартійній конференції при дивізії мали бути обговорені ріжні біжучі справи, а також треба було вибрати представників на „Всеукраїнський Зїзд” до Харкова, котрий мав розпочатися дня 1. травня.

Знову партія большевиків Східньої Галичини і Буковини організувала зїзд в Києві. Він мав розпочатися дня 23. квітня. На цей зїзд треба було вибрати по одному представникові на 10 членів „Комячейки”.

На безпартійну конференцію при 44 совітській дивізії у Бердичеві вибрано з нашого куреня: з 4 сотні підстаршину Коваля, з 5-ої сотні четового команданта підхорунжого Гриця Слюсарчука, з 6 сотні роєвого Шеремету, а з II-ої скорострільної сотні автора цих рядків.

Із штабу нашого полку вибрано четаря Василя Мицика і четаря Костя Личківського.

Безпартійна конференція.

Всіх делегатів з цілої дивізії зіхалось до Бердичева 228 чоловік, самі військові, в тім 52 представників бригади ЧУСС.

Конференція почалася 18. квітня при повній салі представників дивізії. Отворив її по російськи начальник політичного відділу при дивізії Кручинський. (При совітських дивізіях існував осібний політичний відділ, який мав за завдання пропагувати комунізм між стрільцтвом своїх частин). Кручинський, мужчина середнього росту, чорнявий, літ 30, з бистрим зором, з бородою, добрий бесідник. Вигляд справжнього революціонера. Він вїзвав вибрати президію конференції.

Хтось із салі поставив внесок (все було приготоване), щоби до президії конференції увійшов Кручинський, як голова та ще чотирьох — в тім від Галичан отаман Др. Никифор Гірняк. Спротиву не було.

Після цих формальностей почались привіти. Промовляти по українськи голова бердичівського ревкому — від Галичан витав зїзд др. Гірняк — дальше витав зїзд начальник школи червоних командірів. За кожним привітом грала музика III-ий Інтернаціонал.

За привітами почались реферати та корреферати. Мали вони наскрізь агітаційний характер. Конференція мала назву „безпартійна”. Метою її було розагітувати присутних там представників — в дійсності в половині непартійних — на прихильників Компартії.

Перший реферат на тему: „Пекучий момент” виголосив сам провідник конференції Кручинський. Реферат про „основи радянського будівництва” виголосив заступник начальника політичного відділу Холодов (жид), „Земельне питання” обговорив Олейніков, „Продовольствие” Кліщов, „Червона Армія — Армія Труда” — Кручинський.

Дуже добрий корреферат про заосмотрення армії інтендант бригади ЧУСС поручник Онуляк. Ціла саяя вислухала його у великій тишині — а провідник записував деякі місця промови пор. Онуляка для репліки. Реферат представника бригади УСС зводився коротко до наступного: Коли стрілець має бути добрим стрільцем і виповняти свої обовязки як слід, необхідно його якомога найкраще заосмотрити у все, що йому треба — а саме: зброю, одяг, харчі. Всього цього бракувало, то й не дивниця, що армія не відповідає своїм вимогам.

Пор. Онуляка нагородила саяя рясними оплесками, даючи тим вислів, що говорив річево й добре. Представник Кручинський старався в дискусії ослабити промову пор. Онуляка — однак це йому не вдалося.

(Далі буде).

Посмертні згадки

ВОЛОДИМИР СКИБІНСЬКИЙ
б. хор. У. Г. А.

Дня 26. серпня ц. р. минає 18 літ від хвилі, як на шляху до щастя та волі народу склонив свою буйну голову хорунжий У. Г. А. Володимир Скибінський.

Хор. УГА Володимир Скибінський,
Глиняни, пов. Перемишляни.

Покійний народився 6. вересня 1896 р. в Глинянах, пов. Перемишляни. Ходив до прив. муж. семинаря Українського Педагогічного Т-ва у Львові. Матуру зложив 1917 р. у Відні.

Як підхорунжий 19 п. п. б. австрійської армії вертається до Галичини з Мерану в половині листопада 1918 р. Від цієї хвилі вступає в ряди У. Г. А. в Перемишлянах і через цілий час повнить службу в 4 золочівській бригаді в Галичині і на Великій Україні в телефонічній відділі. У військовій книжочці виставленій Начальною Командою У. Г. А. (Інтендагура) ч. 1672 з дня 28. XI. 1919 р. фігурує він як хорунжий.

Зимом 1919 р. хорував на п'ятнистий і поворотний тиф у шпиталі в Немирові коло Винниці. З причини пануючих там невідрадних, санітарних відносин дістав запалення легенів, котре скоро перейшло в хронічну, грудну недугу. Тут пережив страхиття большевицького терору, котрим вони мстилися особливо на старшинах У. Г. А. за повстання звернене проти їхнього режиму.

11. травня 1920 р. вивозять його поляки до Винниці, де залишають, як непригожого до дальшого транспорту в т. зв. кримських казармах. Тут пролежав він до 1. серпня 1920 р. Звідси під опікою брата виїхав у Галичину. Але в дорозі, вже майже перед порогами своїх рідних сторін скінчив своє молоде життя дня 26. серпня 1920 р. В домовині привезено його до рідного місточка Глинян, де серед грюкоту гармат його похоронено.

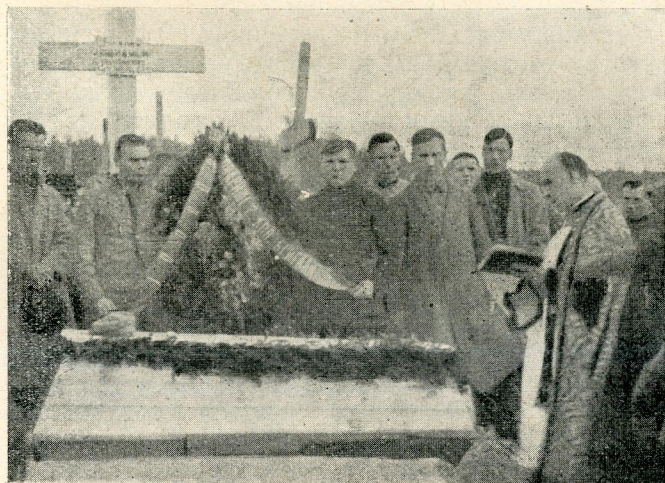
Покійний визначався прикметами непохитного характеру, великою любов'ю до рідного краю, замилюванням до організування аматорських гуртків. В 1918 р. реклямовано його через те з війська до табору українських виселенців з Волині в Нідеральмі коло Зальцбургу. Там вперше заняв він також посаду вчителя. В. Й. П.

† **ВОЛОДИМИР ШЕПАНСЬКИЙ**
четар У. Г. А.

Уроджений в 1896 р. у Фільварках Малих, повіт Броди, помер дня 6. травня 1921 р. в габорі полонених в Тухолі.

Молодий мрійник, що серед воєнної хуртовини не зрадив свого вражливого серця зневірою, а все дивився вперед і непохитно вірив у краще завтра свого народу — зійшов у могилу далеко від Рідної Землі.

Покійний був як товариш дуже люблений за свою веселу вдачу, а як жовнір був між першими, що йшли в обороні волі Рідного Краю. Як адютант III. куреня II. Коломийської Бригади сповняв свої обов'язки по своїм молодим силам як найточніше і на тому становищі був образом витривалости та взором у найтрудніших хвилях, які

Похорони Володимира Щепанського, чет. II. Коломийської Бригади УГА. в таборі полонених в Тухолі на Поморю. — Місцевий латинський парох Тухолі (німець) відправляє молебень на цвинтарі для полонених. — Двох стрільців II. Бригади держить вінець, а біля домовини у головах стоїть Іван Драган, поручник і адютант Бригади.

приходилось переживати нашим боевим частинам. Як син бідних родичів, знав дуже добре душу стрільців та ділився з ними останнім куском хліба — додаючи їм своїм приміром витривалости та зєднуючи собі їх любов.

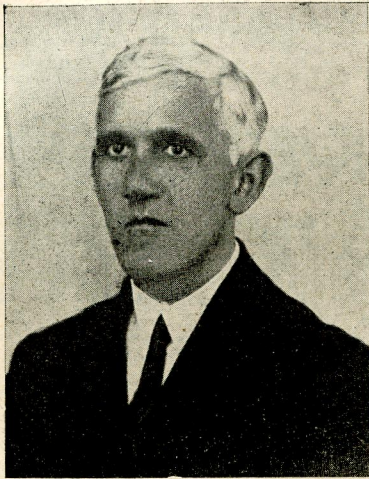
Помер на запалення легенів, перестудившись у зимних, неопалених землянках.

Чужа, холодна, пісоквата земля прилягла тіло, у якому було гаряче українське серце. В. Й. П.

ОСИП КОШУТА
б. булавний У. Г. А.

Дня 27. липня 1938 р. минув рік, як на мурах місточка Гусятини появились жалібні клепсидри, підписані Виділами всіх українських установ, оповіщаючі про смерть довголітнього члена тих установ, 42-літнього міщанина бл. п. Осипа Кошута, б. булавного-рахункового У. Г. А.

В 1918 р. в місяці листопаді, Покійний вернувши з італійського фронту, негайно зголосився до служби в У. Г. А. та був приділений до Станційної Команди в Гусятині, де провадив канцелярію, а відтак як здібний рахунковий був перенесений до Провіантури Окружної Команди в Чорткові, на яким то становищі дослужився степеня

Осип Кошута,
з Гусятина, б. булавний рахунковий Провіянтури Етапної Команди У. Г. А. — помер дня 27. липня 1937 р.

булавного (рахункового). Покійний відбув також цілу епопею нашої Армії на Україні, а по розвалі У. Г. А. був інтернований в таборі полонених в Тухолі.

Вернувши з Тухолі до дому, до кінця свого життя, брав діяльну участь в життю місцевих установ, а то Читальні „Просвіти“, Філії Т-ва „Просвіта“, Кружка „Рідної Школи“, а особливо опікувався аматорським гуртком, якого був довший час режисером. — Совісним виконанням громадянських обов'язків, Покійний давав доказ своєї свідомости і великого патріотизму. Своім знанням і життєвим досвідом, Покійний радо ділився зі своїми співгромадянами, за що тішився загальною любов'ю і пошаною. Доказом того були непроглядні маси народу, які дня 28. липня 1937 р. явилися були на похорон Покійного, щоб віддати Йому останню прислугу.

Перед домовиною несено 7 вінців від місцевих українських установ. — Похорон провадило 3 священників, а перед домом Читальні „Просвіти“ попрощав Покійного голова Кружка „Рідної Школи“ п. е. м. суддя Осип Капустинський.

Вічна Йому пам'ять! Земля Йому пером!

Друг і товариш
Домінік Кришталович
б. ст. десятник У. Г. А.

Учасники визвольних змагань.

СПИС У. С. С.-ів З СЕЛА ІСПАС, БІЛЯ КОЛОМИЙ.

1. Ілько Бежук, с. Юри, помер.
2. Дмитро Бойків, с. Івана, помер.
3. Василь Бойків, с. Михайла.
4. Степан Гаврилюк, с. Михайла, помер.
5. Микола Гаврилюк, с. Петра.
6. Андрій Горда, с. Юри.
7. Петро Гоянюк, с. Ілька.
8. Михайло Заячківський.
9. Петро Куриляк, с. Дмитра, помер.
10. Василь Пігуляк, с. Івана (Одеса).
11. Федор Сорич, с. Івана, помер.
12. Степан Стовпюк, с. Василя, помер.
13. Іван Тимофій, с. Миколи, помер.
14. Онуфрій Тимофій, с. Івана.
15. Тимко Тимчук, с. Луки.
16. Дмитро Ткачук, с. Михайла.
17. Тома Ткачук, с. Олени.
18. Василь Юрченко, с. Федора.

СТРІЛЬЦІ У. Г. А. ЗІ СЕЛА ІСПАС, БІЛЯ КОЛОМИЙ.

1. Поручник Василь Юрченко, був на Вел. Україні.
2. Хорунжий Семен Гаврилюк, с. Михайла.
3. Хор. Михайло Чукур, с. Миколи, помер в Немирові.
4. Стр. Бежук Дмитро, с. Гаврила, живе на Вел. Україні.
5. Стр. Бежук Асафат, с. Івана, помер на Вел. Україні.
6. Стр. Бойків Василь, с. Івана, був на Вел. Україні.
7. Стр. Бойків Лесь, с. Миколи, живе в Ч. С. Р.
8. Стр. Бойків Онуфрій, с. Ілька.
9. Стр. Гаврилюк Гриць, с. Петра, живе на Вел. Україні.
10. Стр. Головатий Федор, с. Василя.
11. Стр. Гоянюк Федор, с. Івана.
12. Стр. Гоянюк Микола, с. Івана, помер на Вел. Україні.
13. Стр. Гоянюк Юра, с. Івана.

14. Стр. Гоянюк Федор, с. Василя.
15. Стр. Гоянюк Петро, с. Михайла.
16. Стр. Захарук Микола, с. Федора, живе на В. Україні.
17. Стр. Іванюк Микола, с. Петра.
18. Стр. Костюк Петро, с. Василя, помер на В. Україні.
19. Стр. Кречко Василь, с. Степана, помер на В. Україні.
20. Стр. Куриляк Гаврило, с. Дмитра, помер на Великій Україні.
21. Стр. Куриляк Василь, с. Миколи, помер на Великій Україні.
22. Стр. Куриляк Михайло, с. Степана, помер на Великій Україні.
23. Дес. Куриліковський Микола, укр. інвалід.
24. Стр. Легуняк Іван, с. Миколи, живе в Ч. С. Р.
25. Стр. Лесюк Гнат, с. Дмитра, помер на Вел. Україні.
26. Стр. Марусяк Семен.
27. Вістун Обрізків Роман, український інвалід.
28. Стр. Пігуляк Юра, с. Миколи.
29. Стр. Савчук Онуфрій, с. Івана, помер на Великій Україні.
30. Стр. Симанчук Степан, с. Онуфрія, помер на Вел. Україні.
31. Стр. Слободян Василь, с. Миколи.
32. Стр. Слободян Петро, с. Миколи.
33. Стр. Сорич Степан, с. Василя, помер на В. Україні.
34. Стр. Сорич Василь, с. Ілька, помер на В. Україні.
35. Стр. Стовпюк Михайло, с. Федора, ЧСР.
36. Стр. Струнчак Дмитро, с. Івана, помер на Великій Україні.
37. Стр. Струнчак Семен, с. Івана.
38. Стр. Тимофій Іван, с. Федора.
39. Стр. Тимофій Іван, с. Лесь.
40. Стр. Чукур Василь, с. Михайла, помер на Великій Україні.
41. Ст. десятник Юрин Петро.

Б І Б Л І О Г Р А Ф І Я

СПИСОК ЖЕРЕЛ ДО ІСТОРІЇ УКРАЇНСЬКОЇ ВИЗВОЛЬНОЇ БОРОТЬБИ 1914—1921 РР.

Ів. Ш.

- Шкрумеляк Юра*, УСС. Вона перша... Вічний пам'яті незабутнього товариша хор. УСС Петра Гайворонського. „Іл. Календар Сирітського Дому“ на 1924 р. Філядельфія Па., 8° в., ст. 151—152.
- Згинув 15. IV. 1919 в наступі на Чортівську Скалу б. Львова.
- Шкрумеляк Юра*, УСС. Вона перша... Вічний пам'яті незабутнього Товариша хорунжого УСС Петра Гайворонського. „Календ. Черв. Каліни“ на 1922 р. Жовква 1922. 8°, ст. 39—41; „Приятель укр. жовніра — календар“ на 1923 р. Львів 1922. 8°, ст. 39—41.
- Смерть 15. IV. 1919 в наступі на Чортківській Скалі б. Львова. З порт.
- Шкрумеляк Юра*, УСС. В резерві. (З дневника). „Вістник Союзу Визв. України“. Відень 1916. 4°, ч. 89/90, ст. 239—240.
- Побут.
- Шкрумеляк Юра*, УСС. В Різдвяну ніч. „Вістник Союзу Визв. України“. Відень 1916. 4°, ч. 65/66, ст. 35.
- Побут.
- Шкрумеляк Юра*. Двійник хорунжого Гната Вороного. „Кал. Ч. К.“ на 1933 р. Львів 1932. 8°, ст. 103—108.
- Побут.
- Шкрумеляк Юра*, УСС. З Новітньої Січи. „Укр. Слово“. Львів 1916, ч. 88, ст. 1; ч. 89, ст. 1.
- Побут.
- Шкрумеляк Юра*. Із дневника У.С.С. „Воєнний Календар для укр. виселенців, жовнірів і селян“ на 1917 р. Відень 1916. 8° м., ст. 34—39.
- Побут.
- Шкрумеляк Юра*. Кохання поручника Залізного. „Кал. Черв. Кал.“ на 1930 р. Львів 1929. 8°, ст. 70—77.
- Побут.
- Шкрумеляк Юра*, УСС. „Кружок тамбуристів УСС“. „Вістник Союзу Визв. України“. Відень 1916. 4°, ч. 122, ст. 705.
- Побут.
- Шкрумеляк Юра*. Культурно-освітнє надбання У. С. С. (Реферат, прочитаний на Академіях у 20-ліття У. С. С. в Перемишлі дня 31. жовтня і в Стрию дня 16-го грудня 1934 р.). „Новий Час“. Львів 1934, ч. 290, ст. 4; ч. 291, ст. 4; 1935, ч. 1, ст. 4.
- Шкрумеляк Юра*. Лицарські сини. „Літопис Ч. К.“. Львів 1930. 4°, ч. 9, ст. 9.
- Побут.
- Шкрумеляк Юра*. Передвісники хорунжого Марчука. „Кал. Черв. Кал.“ на 1935 р. Львів 1934. 8°, ст. 112—115.
- Побут.
- Шкрумеляк Ю.* Перехід через Збруч. „Іл. Кал. Канад. Українця“ на 1922 р. Вінніпег Ман. (1921). 8° в., ст. 87—88.
15. VII. 1919.
- Шкрумеляк Юра*. Перехід через Збруч. „Коломийські Вісти“. Коломия 1927, ч. 5/6.
- З книжки: „Поїзд Мерців“, картини жертв і трудів. Львів, накл. „Черв. Калина“ 1922.
- Шкрумеляк Юра*. Побідники. „Кал. Черв. Кал.“ на 1927 р. Львів—Київ 1926. 8°, ст. 66—71.
- Побут.
- Шкрумеляк Юра*. Повість про одну смерть. „Кал. Черв. Кал.“ на 1931 р. Львів 1930. 8°, ст. 64—67.
- УГА. Побут.
- Шкрумеляк Юра*. Поїзд вмерлих... „Кал. Черв. Кал.“ на 1922 р. Жовква 1922. 8°, ст. 93—96; „Приятель укр. жовніра — календар“ на 1923 р. Львів 1922. 8°, ст. 93—96.
1920. I. Вел. Україна — Поділля.
- Шкрумеляк Ю.* Поїзд мерців. Картини жертв і трудів. Львів—Київ 1922. 8°, ст. 96. Вид. „Червона Калина“.
- Епізоди воєнного часу. УГА.
- Шкрумеляк Юра*. Рідний батько. Правда подія зі стрілецьких боїв в Карпатах. „Кал. Просвіти“ на 1917 р. 8° в., ст. 27—30.
- Воєнний побут.
- Шкрумеляк Юра*, УСС. Святотатство. „Вістник Союзу В. У.“. Відень 1916. 4°, ч. 13/14, ст. 104—105.
- Побут.
- Шкрумеляк Юра*, УСС. Січовий Кіш присягає. „Вістник Союзу В. У.“. Відень 1916. 4°, ч. ??, ст. ??.
- Побут воєнний.
- Шкрумеляк Юра*. Слідами пісні У. С. С. „Вістник Союзу В. У.“. Відень 1916. ч. 91/92, ст. 258—260.
- Шкрумеляк Юра*. Стрільці — Геніві України. „Укр. Слово“. Львів 1916, ч. 93, ст. 2.
- Шкрумеляк Юра*. Таємничий рудий. „Кал. Черв. Кал.“ на 1929 р. Львів 1928. 8°, ст. 11—120.
- Побут.
- Шкрумеляк Юра*. Тайна страху. „Кал. Черв. Кал.“ на 1928 р. Львів 1927. 8°, ст. 140—145.
- Побут.
- Шлендик Ів.*, др. Із спогадів вояка. „Тризуб“. Париж 1931. 8°, ч. 16, ст. 9—13; ч. 17, ст. 4—7.
- 1919 лютий — березень. Жмеринка — Бірзула — Роздільна — Тираспіль — Бендери проти большевиків. Творення „Південно-зах. У. Н. Р.“ і її війська.
- Шмігельська-Климкевичева Ірина*. Великдень у Жмеринці. „Кал. Черв. Каліни“ на 1930 р. Львів 1929. 8°, ст. 68—69.
- Побут, зустріч у 1920 р.
- Шмігельська-Климкевичева Ірина*. Великдень у Жмеринці. „Жін. Доля“. Коломия 1930. 4°, ч. 8/9, ст. 10.
1920. Військ. побут.
- Шмігельська-Климкевич Ірина*. Дід Опанас. „Літопис Ч. К.“. Львів 1933. 4°, ч. 7/8, ст. 19—21.
- Присвячується найстаршому воїнові козацького загону ім. Гонти. Побут.
- Шмігельська-Климкевичева Ірина*. З моїх споми-нів. (Виймки з історії коз. загону ім. Гонти). „Кал. Черв. Кал.“ на 1925 р. Львів 1924., ст. 97—99.
- Шмігельська-Климкевичева Ірина*. Мітинг. (Воєнний спомин). „Кал. Черв. Каліни“ на 1931 р. Львів 1930. 8°, ст. 92—96.
- УГА. Побут.
- Шмігельська-Климкевичева Ірина*. Низка споми-нів про отамана Кирила Карася. „Кал. Черв. Кал.“ на 1928 р. Львів 1927. 8°, ст. 150—153.

Ком-т батареї дивізіону 1-го корп. УГА. Коз. загін ім. Гонти.

Шмігельська-Климкевичева Ірина. Різдвяна мрія. (Спомин з часів мандрівки по Херсонщині). „Кал. Черв. Кал.“ на 1929 р. Львів 1928. 8^о, ст. 132—139.

Побут.

Шмігельська-Климкевич Ірина. Уляна. „Кал. Черв. Кал.“ на 1932 р. Львів 1931. 8^о, ст. 105—112.

Побут.

Ш. О. Село Наливайка. (Сторінка з Зимового походу). „Табор“. (Каліш) 1928. 8^о, ч. 8, ст. 64—75.

Шобер Р. Французький тимчасовий статут мушкетерської служби для піхоти. „До Зброї“. Збірник 1. Львів 1921. 8^о, ст. 42—57.

Шостаківський Петро. Гетьманський універсал з 16 жовтня 1918 р. (Про станове козацтво). „Поступ“. Львів 1928. 8^о, ч. 3/4, ст. 107—111.

Шостаківський Петро, сотник. Сотник Борис Монкевич: „Чорні Запорозжці“. Зимовий похід і остання кампанія Чорних Запорозжців. Л. 1929. „Поступ“. Львів 1929. 8^о, ч. 8/10, ст. 305—306.

Рецензія.

Шпільський О. Аналіз фантазії. „Табор“. Каліш 1929. 8^о, ч. 10, ст. 65—74.

Про повітрові напади.

Шпільський О., сотн. Армія в перспективі історії нації (минулого і майбутнього). „За Державність“. Збірник 2. Каліш 1930. 8^о в., ст. 97—119.

Городові полки; сердюцькі полки; слобідські полки; чугуївські полки; укр. ляндрміліційний корпус; регулярні полки; запорожське військо; козацькі війська. Проект реєстру укр. армії. Кавалерія армії УНР. З чис. іл-ми.

Шпільський О., сотник. Базар (1921—1931). „За Державність“. Збірник 3. Каліш 1932. 8^о в., ст. 109—134.

З одною схемою.

Шпільський О., сотник. Базар (1921—1931). „Базар“, збірник. Каліш 1932. 8^о в., ст. 5—32.

Шпільський О. Бойові силуети майбутнього. „Табор“. Каліш 1929. 8^о, ч. 12, ст. 17—26.

Теор. розвідка.

Шпільський О., сотн. Боротьба з танками. „Табор“. Каліш 1930, 8^о, ч. 14, ст. 16—41.

З 3 схемами.

Шпільський О., сотн. Воєнно-голубиний зв'язок. „Табор“. Каліш 1930. 8^о, ч. 13, ст. 69—71.

Шпільський О., сотн. Етапи німецької воєнної думки. „Табор“. Каліш 1928. 8^о, ч. 8, ст. 20—30.

Шпільський О., сотн. Записки до історії 3-го піш. полку імені Гетьмана Наливайка. „Табор“. Каліш 1929, ч. 12, ст. 54—69.

Шпільський О., сотн. Питання ближнього бою. „Табор“. Каліш 1930. 8^о, ч. 13, ст. 10—13.

Шпільський О., сотн. Порівняння рангів різних армій. „Табор“. Варшава 1930. 8^о, ч. 13, ст. 75—76.

З таблицею.

Шпільський О., сотн. Ще до Дніпрельстану. „Тризуб“. Париж 1930. 8^о, ч. 28, ст. 7—11.

Погляд на засади воєнної стратегії і тактики.

Шрамченко С., лейтн. фльоти. Бойове значення підводних човнів. III. „Табор“. Варшава 1935. 8^о, ч. 24, ст. 25—30.

Шрамченко С., лейтн. фльоти. Воєнно-морська хроніка. „Табор“. Каліш 1932. 8^о, ч. 17, ст. 145—147.

З 1931 р.

Шрамченко Р., лейтн. фл. День Свята Української Державної Фльоти. „Літопис Ч. К.“. Львів

1933. 4^о, ч. 6, ст. 13—15.

29. IV. 1918. Опис піднесення прапора, опис прапора. Наказ по Мор. Відомству з. I. 1919.

Шрамченко Святослав, лейтн. фл. Депо з морської термінології. „Літопис Ч. К.“. Львів 1936. 4^о, ч. 6, ст. 6.

Пристань, порт, корабель, борт, піс, керма.

Шрамченко Святослав, Стефанів З. і Гнатевич В., др. Доба Гетьманщини. „Історія Укр. Війська“. Вид. Ів. Тиктора. Львів 1936. 8^о в., ст. 421—461.

Шрамченко Святослав, лейтн. фл. Ескадренний міноносець російської фльоти „Україна“ (Одна зі сторінок нашої історії). „Літопис Ч. К.“. Львів 1936. 4^о, ч. 5, ст. 17—18.

Українізація „Світлани“, „України“ і інш. З 2 іл.

Шрамченко С., лейтн. фл. Закон про державну українську флоту та його виконавці. „За Державність“. Збірник 5. Каліш 1935. 8^о в., ст. 124—136.

З 4 барвними іл-ми.

Шрамченко С., лейтн. фл. Засоби боротьби з підводними човнами. Сторожеві катери-нищителі підводних човнів. „Табор“. Каліш 1937. 8^о, ч. 33, ст. 45—51.

З 4 іл.

Шрамченко С., лейтн. фл. Збройні сили С. С. С. Р. „Табор“. Каліш 1932. 8^о, ч. 17, ст. 104—109; ч. 18, ст. 126—128.

Шрамченко С., лейтн. фл. Капітан II ранги Д. Д. Леванда. „Табор“. Каліш 1931. 8^о, ч. 16, ст. 108.

Некрольог.

Шрамченко Святослав, лейтн. фл. Командування Українською Державною Флотою в рр. 1918—1920. „Табор“. Каліш 1932. 8^о, ч. 18, ст. 115—118.

К.-адм. Мих. Остроградський-Апостол. К.-адм. В. Ключковський. К.-адм. Вол. Шрамченко. Адм. Ю. Покровський, документи.

Шрамченко С., лейтн. фл. Засоби боротьби з підводними човнами. Кораблі пастки. „Табор“. Каліш 1937. 8^о, ч. 32, ст. 36—42.

Про підводні човни.

Шрамченко С., лейтн. фл. Кораблі Української Чорноморської Фльоти в Миколаві у 1918—1920 рр. „Табор“. Каліш 1930. 8^о, ч. 14, ст. 125—126.

Шрамченко С., лейтн. фл. Крейсер „Гетьман Іван Мазепа“. (До 300-ліття з дня народження Гетьмана Івана Мазепи). „Табор“. Каліш 1932. 8^о, ч. 17, ст. 82—84.

Опис.

Шрамченко С., лейтн. фл. Лінійний корабель „Deutschland“. „Табор“. Каліш 1931. 8^о, ч. 16, ст. 127—128.

З 2 іл.

Шрамченко С., лейтн. фл. Мічман Володимир Йосипович Свенціцький. „Табор“. Каліш 1932. 8^о, ч. 17, ст. 87.

Некрольог.

Шрамченко С., лейтн. фл. Нарис подій в Українській Чорноморській флотії в рр. 1918—1920. „Табор“. Каліш 1929. 8^о, ч. 12, ст. 69—75.

Шрамченко Святослав, лейтн. фл. На синьому Чорному Морі в рр. 1917—1919. Уривок зі споминів. „Літопис Ч. К.“. Львів 1935. 4^о, ч. 3, ст. 13—16.

Укр. Чорноморська Рада. Укр. Ради на кораблях. Маніфестації. Служба на дреднаві „Воля“. Організація Укр. фльоти. „Чорноморський курінь“ у Києві. Укр. Морське Міністерство. Закони.

До Всіх Старшин-Суддів, Підстаршин і Стрільців, що служили в рр. 1918 — 1920 в польових судах Української Галицької Армії!

Вже 20 літ минуло з того часу, коли на ЗОУНР і при УГА створено військові суди, однак по останні часи ніхто з активних учасників не здобувся не то написати „Історію Військового Судівництва”, але навіть майже ніхто не оголосив друком поодиноких фрагментів зо своїх спогадів, що відносяться до цього чи іншого військового суду.

Вже крайня пора енергійно взятися зараз до списання своїх споминів, що відносяться до історії нашого військового судівництва. Ці спогади становитимуть підставу, що на ній буде можна вже в найближчому часі скомпонувати обширну історію військового судівництва не тільки на території ЗОУНР, але теж і на Великій Україні та на еміграції в ЧСР.

Не треба здається нікому вияснювати, що ми стоїмо вже перед 12-тою годиною нашого життя, смерть заглядає нам щоденно в очі, ми старіємося з дня на день, а з хвилиною нашої смерті загинуть теж і всякі сліди про діяльність військових судів, в нашій історії створиться прогалина, котрої ніхто вже не вирівняє, тимбільше, що всі наші документи, акти, записки й т. д. пропали мабуть безповоротно в часі нашого лихоліття на Великій Україні.

Тому треба нам негайно приступити до докладного списання всього того, що залишилося нам в пам'яті з тих світлих часів нашої визвольної історії.

Головно йде нам про докладні звістки, що відносяться до перших початків військового судівництва на ЗОУНР. про людей, що в часах бурхливої революції приступили до його організації, про особовий склад тих судів, де кожному з нас довелося служити, про кількість справ, зміст найважливіших карних справ (так сказати б найбільше сенсаційних), що хвилювали думки наші та наповняли їх журбою за будучність нашої Держави, про імена та прізвища начальників судів, їх приналежних командантів, військових прокураторів та оборонців. Треба теж докладно списати нашу скитальщину в часі відвороту нашої армії за Збруч та дальшу долю на Вел. Україні, бо щойно на підставі цих докладних записків (по можності з докладними датами) можна буде приступити до написання суцільної „Історії нашого військового судівництва”. Записки мусять обніматися докладні імена та прізвища й докладне представлення предмету, не треба нічого затаювати, вибілювати чи змальовувати в занадто чорних колірах, назагал спогади мусять відзначуватися правдивим та об'єктивним підходом до наміреного пляну. До спогадів треба безумовно долучити евентуальні світлини та всякі документи, а по використанні вони будуть повернені власникам згл. передані до Музею Н. Т. Ш. у Львові.

Кожний мусить теж списати свої докладне куррікулум віте, бо воно потрібне до зладження біографічного словника членів корпусу нашого військового судівництва.

Всі спомини, записки, світлини, документи та інші матеріали належить присилати до Редакції „Літопису Червоної Калини” у Львові, вул. Зіморовича ч. 12.

Вірино, що Ви всі зорганізовано відгукнетеся на наш зазив.

Ш. Корп. УГА Др. Іван Максимчук, б. пор.-суддя

„ЛІТОПИС ЧЕРВОНОЇ КАЛИНИ”

ІЛЮСТРОВАННИЙ ЖУРНАЛ ІСТОРІЇ ТА ПОБУТУ

Х. річник / Число 9. / Вересень 1938.

ЗМІСТ:

Вершник	С. К. З.	12
Микола Лебединський	2	Ще про розстріл комісара Табукашвілі
Дипломатична діяльність З. У. Н. Р.		13
Др. Кость Левицький	3	Як Українці в Сколім перебрали 1918 р.
Рецензії і замітки		владу від урядів Австрії
.	4	о. Михайло Мосора
Пам'яті Вожда У. Г. А.		14
В. Л.	4	З листів до Редакції
Наймолодші учасники У. Г. А.		Гринь Тершаковець
Володимир Сірко	5	15
Летунство У. Г. А.		При 1-ій Бригаді Червоних Українських
Іван Лемківський	7	Січових Стрільців
Пам'ятні хвилини		П. Мигович
Мгр. Володимир Кривокульський	11	16
Падолист 1918 р. в Чернівцях		Посмертні згадки
	
		20
		Бібліографія
		Ів. Ш.
		22

Хто ще не знає?,

що

ПАПЕРЦІ і ТУТКИ

(повноватки)

„КАЛИНА“

є найліпші

ВСЕ

і

ВСЮДИ

паперці
і тутки

КАЛИНА

найкращі зна-
токи стверджують, що
тутки кооперативної ф-
абрики "БУДУЧНІСТЬ" в Те-
рнополі є з усіх на нашом
у ринку знаних очев-идно
найліпші. До цего при-
чинилося найбільше те
що сирівець з якого
фабрикується тутки
КАЛИНА є пер-
шого якісний та че-
рез те не шкідлив
вий при спалюванні
і для організ-
му так, як є це
є при інших д-
еяких тутках.
Навпаки ужит-
ий при виробі
туток "КАЛИНА"
сирівець під-
носить смак
і дає кур-
цеві пов-
не вдові-
ля а крім-
ього невр-
алізує діла-
ння ні-
котини.

**СОЛІДНИЙ
МУЖЕСЬКИЙ КРАВЕЦЬ**

ВІДОУС

-Львів-
ДОМІНІКАНСЬКА 4,
тел. 234-56.

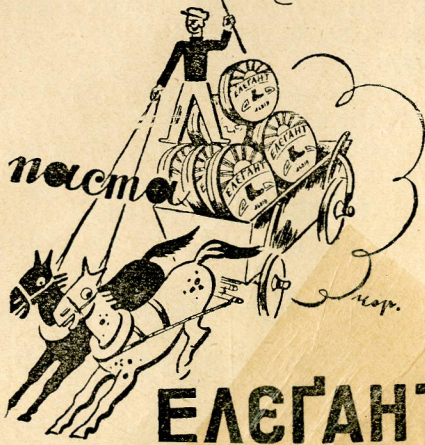
на складі власні матеріали

ОЩАДНІСТЬ — найкраща зброя

в боротьбі за існування, але
треба щадити постійно

Земельний Банк Гіпотечний
У ЛЬВОВІ, ВУЛ. СЛОВАЦЬКОГО Ч. 14.
(ФІЛІЯ: Станіславів, вул. Собієського ч. 11).

Український продукт

ЕЛЕГАНТ
О. ЛЕВИЦЬКА І СКА
Львів, Кордецького 51.

„Центросоюз“

гуртова	мясарські крамниці:
й детальна	Ринок. 2
продаж овочів	Личаківська . . . 50
	На Байках 8
Ринок 39.	Софії 8а
	Кентшинського . . 21
	Зибликевича . . . 2
	Жовківська . . . 175
	Городецька . . . 171

КАВУ „ПРАЖІНЬ“

пе кожний, хто раз спробував.

„Суспільний Промисл“ – Львів 24. Жовківська ч. 188.

НОВОСТИ
жіночі
і мужеські

Е. ДУМИН
КОПЕРНИКА • 4

ПУДРИ
КРЕМИ

МЕРІДА

МІЖ ДОБРИМИ
НАЙКРАЩІ

ЕВКАЛІПУСОВА
ПАСТА
ДО ЗУБІВ

ВЖЕ ВИЙШОВ

Історичний Календар-Альманах „Червоної Калини“ на 1939 рік.

В Альманаховій частині під наголовком:

„Україна на дипломатичному фронті“

статті українських дипломатів і істориків про МІЖНАРОДНІ ЗВ'ЯЗКИ УКРАЇНИ
в 1917–1920 рр. та в давнину.

НОВІ, НІДЕ ЩЕ НЕДРУКОВАНІ, матеріали про Берестейський Мир, Мирову Конференцію в Парижі, про діяльність українських посольств і місій в різних державах.

Календар-Альманах „Червоної Калини“ на 1939 р. є доповненням двох попередніх Календарів „ЧК“ за 1937. і 1938 рр., присвячених двадцятиліттю будови Української Держави і Українського Війська, та висвітлює, що роблено і що досягнуто в українських державницьких змаганнях на міжнародньому форумі.

РЕВЕЛЯЦІЙНІ, ВПЕРШЕ РЕПРОДУКОВАНІ, СВІТЛИНИ українських посольств і місій, на кращому ілюстраційному папері.

Прегарна окладинка арт. мал. М. Бутовича.

Ціна зол. 1'50, з пересилкою зол. 1'85.

Дістати можна по всіх книгарнях або у Вид-ві „Червона Калина“,
Львів, вул. Зіморовича ч. 12. II. пов. почт. скр. ч. 43.